

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Summa Jurisprudentiae Sacrae Universae, Seu Jus
Canonicum, Secundum quinque Decretalium Gregorii
Papae IX. Titulos explicatum**

Pichler, Vitus

Bibliopolarum Augustanorum, 1723

VD18 VD18 12190187-ddd

Tit. XVII. De Emptione & Venditione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98739)

mittit actionem de dolo: sepe autem expressa nocent, quæ non expressa valuisse. l. 195. ff. de R. J.

Quæres, an Depositarius in periculo incendi, hostilis incurfionis &c. sinequeat simul res proprias & depositas servare, teneatur servare depositas relictis propriis? & vel res depositæ sunt pretiosiores quàm propriæ? & tenetur illas salvare postpositis propriis. Abb. Mol. Less. & alii communiter ex l. 32. cit. quia id suadet prudentia & æquitas naturalis. A fortiori id procedit de Commodatario, & Conductore, qui res commodatas vel sibi locatas longè magis servare illas tenentur. Si tamen passi fuissent jacturam præferendo res alienas propriis, possent petere compensationem damni tantum utiles negotiorum gestores (excepto forte Commodatario, qui res commodatas exactissime tenetur custodire) & si compensationem hanc sperare non posset depositarius, in conscientia tutum crederem, si res proprias etiam viliores conservasset, non verò depositus. Vel res propriæ sunt pretiosiores? & propter prædictam rationem posset servare proprias neglectis depositis. Et hoc etiam procedit de Conductore, imò & de Commodatario; quia nullam committeret culpam, cum quilibet prudens & diligentissimus pretiosiora rectè præferat minùs pretiosis. Vel denique sunt æqualiter pretiosæ? Et Depositarius potest præferre proprias, imò & Conductor, quia caritas incipit à se ipso. Dices: Commodatarius res proprias æquè pretiosas non potest præferre rebus commodatis; ut habet communis: ergoneque Depositarius, & Conductor. *Id. N. Conf. & parit.* quia æquitas postulat, utis, in cuius solius utilitatem cedit contractus, damnum ferat fortuito datum. Et *hinc l. 5. §. 4. ff. Commod.* dicitur Commodatarius non teneri ad damnum fortuito datum, nisi forte, cum possit res commodatas salvas facere, minus preiudicet.

Dico 7. Ex obligationibus, quas ad se invicem habent Deponens & Depositarius, nascitur actio Depositii, & quidem Deponenti Directa adversus depositarium, ut rem depositam repenti restituat integram in specie, & si deteriorata vel deperdita ipsius dolo vel culpa latà fuerit, ut pretium deteriorationis vel rei æstimationem præstet. l. 1. cit. §. 16. 22. *§c.* Depositario autem Contraria contra deponentem, ut servetur indemnus. l. 5. pr. *§ l. 23. ff. eod.* cum officium suum nemini debeat esse damnosum. l. 6. §. 5. ff. de furtis. Utraque est actio personalis, civilis, perpetua, & utrinque transitoria ad hæredes. Hoc tamen habet actio depositii directa speciale præ contraria, quòd depositarium, si dolo se negans, aut restituere recusans rem depositam, de dolo convincatur, faciat infamem. §. 2. *Inst. de pen. tem. litig.* l. 10. C. Depositii, & quòd dupli reum faciat, si perfide inficietur depositum necessarium, seu datum in 4. miserabilibus casibus tumultus, naufragii, incendi, ruine. l. 1. §. 1. ff. eod.

Quæres, an Depositarius actione directa depositi conventus opponere possit compensationem

nem, eò quòd deponens vicissim sit ejus debitor? & proprie dicta compensatio ipsi negatur c. 2. b. t. l. 11. C. Depositii. Loquendo autem de compensatione impropria, seu de retentione, distinguendum est, an deponens aliquid debeat ex causa ipsius depositi, v. g. propter impensas in rem depositam factas, vel ex causa diversa & aliunde: si hoc posterius, etiam jus retinendi eidem depositario negatur. l. 11. cit. propter exuberantiam bonæ fidei, quæ esse debet in deposito, nec permittit, ut, qui rei custodiam in se suscepit, contra datam fidem agat illam sibi retinendo in compensationem alterius debiti. Si illud prius, eidem jus retinendi concedo cum Vinnio, Struvio, Brunem. in l. cit. n. 5. propter textum in l. 18. §. 4. ff. commod. *§ l. 15. §. 2. ff. de furt.* cum melius sit intacta jura servare, quàm remedium post causam vulneratam querere, & depositarius in hoc casu nequeat perfidie argui, si sibi provideat. Dicta procedunt de compensatione & retentione in foro externo: nam in foro conscientie, si debitum, etiam ex causa diversa ortum, sit liquidum, & alia ratione non obtinibile, illam non illicitam puto cum Laym. l. 3. tr. 2. c. 9. n. 10. Pirh. b. t. n. 11.

TITULUS XVII.

De Emptione & Venditione.

SUMMARIUM.

1. 2. 4. 5. Quid sit emptio-venditio: & an ad eam requiratur traditio.
3. Quid sit arrha: pactum legis commissorie: pactum additionis in diem, & retrovendendi.
6. Quid juris, si venditor eandem rem vendat duobus.
7. Quotuplex sit emptio-venditio.
8. 9. Arrha ita firmat emptionem-venditionem jam initam, ut resiliere non liceat, licet quis vellet eam amittere.
10. Quid requiratur, ut liceat pactum legis Commissorie emptioni-venditioni adjicere, & exequi.
11. Et quid, ut pactum Additionis in diem.
12. An, & quales fructus in utroque casu, si resolvatur emptio-venditio, sint restituendi.
13. An dicta pacta faciant emptionem-venditionem conditionatam.
14. 15. Quid requiratur, ut liceat pactum de retrovendendo. Et an aliqui fructus sint restituendi in retrovenditione.
16. In omni emptione-venditione necessario ad sunt 1. consensus. 2. merx. 3. pretium.
17. Quid & quotuplex sit pretium.
18. Quinam possunt emere ac vendere.
19. An aliqui etiam debeant.
20. An Magistratus secularis prohibere possit subditis, ne immobilia vendant Clericis aut Religiosis.
21. Qualis debeat esse consensus eumentium-venditionum.
22. Quæ merx.
23. An res nondum existentes:
24. 25. Et res alienæ emi vendique valeant:

26. An nomina, debita, chirographa, actiones
 27. 28. An hereditas: vel officia publica.
 29. Pretium in emptione-venditione quale sit.
 30. 31. Non dependet à libera taxatione venditoris aut emptoris.
 32. Pretia rerum augeri & minui possunt iuste, & quando.
 33. 34. Qui scit, pretium mercis brevi minuendum, licite res suas vendit pretio currente.
 35. Seqq. quæ sint obligationes tam Vendoris quam Emptoris. Quid sit Evictio.
 38. 39. An & quando & quale vitium mercis teneatur manifestare Venditor.
 40. 42. An teneatur rem venditam præcisè tradere cum fructibus &c.
 41. An per actualem traditionem transferatur dominium.
 43. Venditor tenetur de dolo, culpa lata, & levi.
 44. 45. An & quando teneatur de Evictione.
 46. Emptor vicissim obligatur ad dandum pretium, hujus manifestare vitium &c.
 47. Præstat culpam etiam levem.
 48. 49. Penes ipsum quoque est periculum rei perfectè venditæ regulariter.
 50. 51. Uti & commodum ejusdem.
 53. 57. 58. Actio empti & venditi competit Emptori ac Venditori adversus se mutuo. Sed quando efficaciter?
 53. 59. Actio redhibitoria & estimatoria ex Edicto Edicto quid, & quando competat Emptori.
 54. 60. 61. Actio seu Remedium L. 2. C. de Rescind. vendit. quid sit. Competit legis ultra dimidium iusti pretii. quid sit ladi ultra dimidium iusti pretii.
 55. 56. 62. Inter alios modos dissolvendi Emptionem-Venditionem est etiam Retractus. Quid de eo iuris.
 62. Emptio-Venditio etiam dissolvi potest mutuo consensu: quando, & quomodo.

Inter contractus non occurrit celebrior, & frequentioris praxis, quam Emptio-Venditio, quæ non unum duntaxat ab initio & principaliter ex natura sua obligat contrahentem, uti ferè Precarium, Commodatum, Depositum, sed utrumque, neque contractus realis est, uti tres prædicti, sed consensualis. Unicus quidem est in se, duplici tamen nomine exprimitur copulativè, dum Emptio-Venditio dicitur, eò quòd duos actus inseparabiliter conexos, scilicet emere & vendere, semper involvat, diversæque contrahentibus nomina tribuat, scilicet eum, qui mercem tradit, vel de ea convenit, Venditorem, & qui pretium solvit, vel ad id se obligat, Emptorem denominet. Ex parte hujus negotium hoc appellatur Emptio, ex parte illius Venditio. De hoc contractu examinabimus 1. essentiam ejus metaphysicam. 2. essentiam physicam. 3. obligationes tum Emptoris tum Vendoris. 4. Actiones ex hoc contractu oriri solitas, ejusque resolutionem.

§. I.

Quid & quotuplex sit Emptio-Venditio. Ubi etiam de Pactis ei adjici solitis.

Sciendum 1. per Emptionem-Venditionem intelligi contractum, in quo venditor emptore convenit de tradenda aliqua re pretio pecuniario recipiendo. Text. & l. 1. ff. de contrab. empt. Unde necessariò involvit hæc tria constitutiva, consensum mutuum ementis & vendentis, rem aliquam tanquam mercem, & pecuniam tanquam pretium. Unde seu traditio actualis pretii vel rei non est essentia emptionis-venditionis. pr. l. 1. ff. de contrab. empt. Pretium dicitur dari, mercedem verò tradi. Qui dat aliquid, debet regulariter habere illius dominium, quod & transferre tradit, non necessariò habet dominium, quod etiam, si ipse non habet, non transfert in alium, sed præcisè facit, ut alteri rem talem habere seu possidere liceat. Adeoque inter dantem tradere strictè sumpta & in sensu juris est quod discrimen. Quid operetur traditio venditæ, patebit ex dicendis. Interim notandum sicut traditio non requiritur ad essentiam emptionis-venditionis, ita ad eam non requiritur scripturam, nisi aliter conventum fuerit inter contrahentes.

Sc. 2. Emptioni-Venditioni sæpius addi solent arrhas, & alia quædam pacta, maxime pactum Legis commissoriæ, Additionis diem, & retrovendendi. Arrha, seu Arrhin (Germanicè *Hafft* & *Hfening* / *Hfening* & *Schilling*) est illa pecunia, vel res alia, quæ non quidem necessariò, sæpe tamen datur regulariter ab emptore, in signum & confirmationem contractus initi, quamvis etiam dari soleat in securitatem ineundi, vel potius perficiendi, & dari quoque possit à venditore. pr. l. 1. ff. de contrab. empt. l. 17. C. de fid. inj. Aliquando pro arrha datur pars pretii, in idem pretium postea computanda, nisi *Schlag*. l. fin. ff. de Leg. commissor. Pactum Legis commissoriæ est, quo emptor & venditor inter se conveniunt, ut pretiò intra certum tempus non solutò res sit, vel fiat inempta, vel quo committitur contractus arbitrio venditoris, ita ut merx cadat in commissum, atque ad venditorem revertatur, si is velit. l. 1. ff. ff. eod. Porro pactum Legis commissoriæ Lex commissoriæ hæc idem significant. *Ad diem* dicitur pactum, quo id agunt contrahentes, ut venditori liceat rem venditam addicere, seu alteri vendere, qui meliorem postea conditionem obtulerit, seu majus pretium, vel celerem aut faciliorem solutionem, vel qui remiserit onera à primo emptore imposita. l. 1. 2. 4. 5. 14. ff. de in empt. dist. Adeoque si talis emptor intra certum tempus, quod ordinariè præfigi solet (quodvis quandoque indefinitè & sine ulla temporis præfinitione paciscantur) non solverit, res inempta sit respectu prioris emptoris. Pactum retrovendendi, & redimendi, consistit in hoc, quòd contrahentes paciscantur, ut emptor

(vel ejus heres) possit vel debeat rem emptam revendere venditori; seu, ut vel emptori liceat revendere, vel venditori redimere seu rursus emere ab emptore, vel utrique, sive deinde hoc pactum de retrovendendo sit conceptum ad certum sive ad incertum tempus. Text. & DD. in l. 2. C. de Pactis inter empt. Ad eoque fieri potest vel in gratiam & favorem solius emptoris, vel in favorem solius venditoris, vel in favorem utriusque.

Dico 1. Emptio - Venditio est contractus solo consensu initus de re pro certo pretio tradenda. Quoad rem communis ex §. 1. Inst. h. t. §. 1. 2. 8. 9. ff. de contrab. empt. Ad eoque est contractus *Consensualis*, quia quoad substantiam suam nec traditionem rei nec solutionem pretii requirit, licet quoad integritatem completam exigit reciprocā mercis & pretii traditionem, ad quam quoque obligat contrahentes. Unde etiam ex hoc capite differt à Mutuo, Commodato, Deposito, Pignore, & Brevario, quod isti contractus sint *Reales*, nec absque actuali traditione perficiantur quoad essentiam suam; siquidem promissio Mutui, conventio de Commodato dando &c. necdum est Mutuum, Commodatum &c. sed præcisè nudum pactum de dando Mutuo, Commodato, per l. 7. §. 4. ff. de Pactis. Quamvis verò uterque obligetur per hunc contractum ad traditionem, in foro tamen externo (nisi aliter sit conventum) prior ad tradendum obligatur, qui prior petit sibi traditionem fieri l. 25. ff. de action. empti; decet enim, ut is, qui alterum ad implendum contractum vult cogere, prius illum impleat, vel ad implendum paratus sit. Traditioni pretii æquivaleret cautio de eo solvendo data, item fides emptori habita sine ulla cautione. l. 19. ff. de contr. empti. Quomodo autem fieri possit traditio rerum tam corporalium mobilium & immobilium, quam incorporalium, dicere potes ex dictis ad tit. de caus. possess. Lib. II. n. 6. 7. 11. Porro quia in contractu Emptionis-Venditionis convenitur de re tradenda pro pretio pecuniario, differt à Permutatione, in qua res pro re, non pro pecunia: à Cambio, in quo pecunia: & à Locatione-Conductione, in qua res datur pro pensione (sive hæc consistat in pecunia sive in fructibus) datur.

Oppones 1. Ante traditionem rei venditæ dicitur emptio-venditio esse imperfecta. l. 2. C. de peric. & commod. rei vend. ergo sine traditione actuali non perficitur: ergo non solo consensu. 2. Ante traditionem non parit obligationem; quia ex obligatione mox nascitur actio tanquam filia: sed contractus non pariens obligationem est nullus: ergo emptio-venditio sine traditione est nulla. 3. Emptio-venditio est contractus, per quem ab uno in alterum transfertur dominium rei: sed sine traditione non transfertur dominium. l. 20. C. de Pactis. ergo traditio requiritur ad constituendam emptionem-venditionem. 4. ad 1. Ibi est sermo de venditione vini ad mensuram venditæ, & necdum mensurati, cujusmodi venditio Lib. III. R. P. Pichler.

utique est imperfecta etiam quoad substantiam, non propter defectum traditionis, sed propter defectum mēsurationis, sine qua constare nequit de re certa, quæ sit vendita: requiritur autem ad essentiam hujus contractus, ut constet tam de re certa vendita, quam de quantitate certa pretii. l. 35. pr. §. 5. ff. de contrab. empt. alias posset dari obligatio dandi quid pro quo. Ad 2. Illa Lex non absolute negat oriri actionem ante traditionem, sed negat, efficaciter intētari posse ab emptore, qui ex sua parte necdum fecit traditionem; cum venditor semper habeat exceptionem non soluti pretii. Hinc dixi, in foro externo prius obligari ad tradendum, qui prius exigit traditionem ab altero. Ad 3. Nec *Ma.* nec *Min.* universaliter vera est: non *Ma.* partim quia generaliter non transfertur dominium per conventiones & titulos, sed per traditiones. l. 25. cit. nominatim per emptionem venditionem. l. 8. C. si quis alteri cum concordantiis; partim quia res aliena vendi potest, quo casu utique non transfertur dominium. l. 25. 28. ff. de contrab. empt. item res emi per pecuniam alienam & furtivam. l. 8. cit. quo casu iterum non transfertur dominium pretii: *Min.* autem falsa est, partim quia nec per traditionem rei semper transfertur dominium, antequam per solutum sit pretium, ut si procurator sibi rem venditam tradat emptori. l. 5. ff. de jure Fisci. & propter communicationem privilegii si Prælati rem Ecclesiæ, vel Minor rem suam alteri venditam tradat; partim quia subinde transfertur dominium absque traditione rei venditæ, ut si Ecclesiæ vel alius locus pius, aut civitas aliquid emat. l. 23. C. de SS. Eccl. Sic & hæreditatis dominium per solam additionem, & rei legatæ per acceptationem, sine ulla traditione acquiritur. Ceterum traditio fieri debet tempore à contrahentibus præfixo: si de tempore non sit conventum, merx statim tradenda est, quando pro ea solutum est pretium, aut fides de eo habita, aut cautio admissa: quamdiu autem pretium non fuerit solutum, vel de eo cautum &c. potest venditor rem venditam quasi pignoris loco retinere. l. 13. §. 8. cit.

Quæres, quid Juris sit, si venditor eandem rem successive vendat duobus, v. g. hodie Cajo, cras Sempronio, & neutri tradat, vel alterutri? Idem quæri potest, si quis permutet, vel locet, donet &c. eandem rem pluribus. 1. Si neutri tradidit, valet quidem venditio utraque, sed tradi res vendita debet ex iustitia Cajo emptori primo. c. 54. de R. j. in 6. §. l. 98. ff. eod. 2. Si res fuit tradita Cajo emptori primo, non habet, cur conqueratur Sempronius emptor secundus propter Jura allegata. 3. Si autem sit tradita Sempronio emptori secundo, gravis quidem injuria facta est Cajo, regulariter tamen traditio tenet, & venditio posterior sustinetur, Semproniusque præfertur; quia acquisivit dominium rei (si pretium sit solutum) l. 15. C. de R. V. adeoque jus fortius, quam Cajus, qui solum acquisivit jus & actionem personalem adversus venditorem, quæ ipsi manet quidem adhuc salva, non

Rrr

non

non quidem ad consequendam rem, sed ad consequendum interesse, seu id, quanti sua interest, rem alteri venditam & traditam non fuisse. Addidi tamen *regulariter*; nam *z. 4.* In quibusdam casibus præfertur emptor primus, etsi secundo res tradita sit: nimirum 1. Si primus emptor fuit Ecclesia, Civitas; quia his absque traditione jus reale, ac dominium acquiritur. 2. Si primus emptor fuit creditor, cui res vendita fuit hypothecata in specie. *l. 12. §. 5. ff. qui potior. in pign.* quia per hypothecationem citius acquisivit jus in re. 3. Si secundus emptor fuit malæ fidei, & scivit, rem prius jam fuisse alteri venditam, saltem de Jure Bavar. tit. 7. a. ult. 4. Si emptor concurrat cum donatario, vel altero, ad quem res jam prius empta pervenit titulo merè lucrativo, uti notant DD. passim ex æquitate.

7 Dico 2. Emptio-Venditio dividitur 1. in *Publicam*, quæ celebratur auctoritate publica, v. g. quando bona debitoris auctoritate Judicis sub hasta vaneunt. Et in *Privatam*, quæ fit auctoritate privata. 2. in emptionem-venditionem generis & speciei: *Generis* est, quando venditur genus, quod à Philosophis species dicitur, v. g. equus, liber &c. sine determinatione, qualis equus, vel liber in specie: *Speciei*, quando venditur species, quam Philosophi individuum vocant, v. g. hic equus determinatus, hic liber, Aristotelis v. g. 3. in eam, quæ fit *ad corpus*, vel per *aversionem*, liber Haupt / per Pausch / quando plura individua, species, aut genera per modum unius rei venduntur sine expressione numeri, ponderis, mensuræ, ut si totum acervum frumenti vendas non expresso scapharum numero; vel saltem non *taxativè* expresso, h. e. non taxando singulis scaphis singula pretia, sed demonstrativè tantum, ut si dicas: vendo tibi hunc acervum tritici (sunt 100. scaphæ) pro 800. florenis. Et in eam, quæ fit *ad quantitatem*, vel *ad mensuram*, quando nempe plura individua, species, aut genera venduntur cum respectu ad quantitatem, & expressione *taxativa* certæ mensuræ, numeri, ponderis, ita ut pro singulis partibus rei, & individuis, certum pretium determinetur, non pro tota massa, ut si dicas: vendo tibi ex frumenti acervo 20. scaphas, singulas pro 8. florenis. Discrimen inter utramque est, quod venditio *ad corpus* sit pura & absoluta: at venditio *ad quantitatem* sit conditionata, habens hanc conditionem annexam, si *quantitas numerata, ponderata, ad mensuram fuerit*. *l. 35. §. 5. §. 6. ff. de contrab. empt.* unde ante mensurationem, ponderationem, numerationem (quæ etiam loco traditionis est) emptio-venditio nec substantialiter est perfecta: neque censetur esse venditus excessus, si postea depredendatur major scapharum numerus, & vicissim emptor, si minor sit numerus, quam taxativè expressus, potest detrudere de pretio. Aliud est in venditione *ad corpus*, & ubi numerus solum demonstrativè est expressus. 4. In Naturalem & Artificialem: *Naturalis*, seu *Oeconomica*, aut *Necessaria* est, quando quis vendit superflua, & emit sibi vel familiæ suæ necessaria. *Artificialis*,

quæ etiam *Negotiatio* dicitur, quando intenditur lucrum, ut si emas, ut postea cariori pretio vendas. Sed de Negotiatione in tit. ult. lib. III. ex instituto agetur.

Dico 3. Qui dedit, vel recepit arrham, ad firmandam emptionem-venditionem jam initam, non potest resilire, si dans velit amittere arrham, vel recipiens duplicatam reddere. Ita verior cum Carpzov. Harpr. Haunoldo tr. r. c. 1. contr. 8. n. 36. & P. Friderich in tract. de Empt. Vend. n. 410. contra Azonem & Salyo. apud Molin. d. 338. n. 3. Berlich. Brunnem. Plao &c. Prob. certum est, quod emptio-venditio, cui arrha adjecta non est, rescindi ab uno nequeat sine consensu alterius, etiam si venditor vellet dare duplum pretium. *l. 6. Cod. de rescind. vend.* ergo neque rescindibilis est altera parte invita, si illi adjecta sit arrha; absurdum enim foret, contractum reddi minus firmum per id, quod adjicitur in ejus confirmationem ergo emptio-venditio, in cujus signum & confirmationem accessit arrha, ab uno rescinditur, qui invito altero. Dixi, *ad confirmandam*, & si enim adjecta sit arrha emptioni-venditioni primum faciendæ aut perficiendæ, seu ad firmandam promissionem de ea futura, tunc licet resilire, & quidem danti, si arrham velit amittere, recipienti autem, si velit datam restituere, & simul de suo tantundem addere, quantum valet arrha. Text. clari in *§. 1. Inst. h. t. §. 1. C. de fid. Inst.* Intellige hæc, quando sine juri causa, vel sine alterius consensu resilit: si enim mutuo consensu, vel sine alterutrius culpa impediatur vel dissolvatur contractus, arrha restitui debet: sicut etiam debet restitui, vel in partem pretii computari, si postmodum contractus emptionis-venditionis sequatur. *l. 1. §. 6. ff. de Act. Empt. l. fin. ff. de Leg. Commissio.*

Oppones 1. qui contractui addunt arrham, tacite censetur innuere, quod cuiusvis licet recedere, modò datam perdere arrham, vel acceptam restituere in duplo velit: ergo infirmatur contractus non vi arrhæ, sed vi tacite consensûs contrahentium. 2. arrhæ non dantur nisi in signum emptionis-venditionis jam factæ, & de tali loquitur *§. 1. cit.* quia loquitur de celebrata venditione; & tamen ibi generaliter statuitur, licitū esse resilire cum jactura arrhæ: ergo. *z. ad 1. N. Ant.* id enim gratis dicitur, imò contra Jus, vi cujus prior conventio firmatur per posteriorem cautionem, vel potius adjectam. *l. 28. ff. de action. empt.* cur non etiam firmetur per arrham adjectam? Ad 2. iterum *N. Ant.* cujus falsitatem ostendit d. *§. 1. per verba prævia, donec aliquid deest*, nempe ad perfectionem contractus, & adhuc clarius *l. 17. cit.*

Dico 4. Ut liceat emptioni-venditioni adjectum pactum *Legis Commissoria*, & ut in arbitrio venditoris sit vel stare contractui vel rem traditam unā cum fructibus, quos interea percipit emptor & suos fecit, sibi restitui, requiritur 1. ut emptor culpabiliter non solverit pretium. 2. ut hoc pactum venditioni sit adjectum in continenti (seclusa consuetudine, quam contrariam esse ajunt) & verbis directis, seu qua resolutionem contractus important ipso jure

vel per necessariam consequentiam, dicendo v. g. *res inempta esto, liceat fundum vindicare* &c. si enim verbis obliquis (resolutionem contrahens non ipso jure, sed præcedente facto hominis importantis, dicendo v. g. *fundus restituitur, liceat fundum repetere*) adjectum esset, non ipso jure resolveretur venditio, sed prævia actione venditi, & interventu Judicis. l. 3. C. de pact. inter. empt. 3. ut post moram solutionis statim decernat venditor, an velit rem inemptam, aut stare contractui & exigere pretium. l. 2. seqq. in d. t. de Leg. Commis. Discrimen tamen faciendum est inter casum, quo certum tempus, uti ordinariè fit, præfixum est; & tunc statim resolvitur venditio, si venditor velit. arg. l. 23. ff. de O. & A. §. l. 12. C. de contrab. & commit. stipul. quia dies interpellat pro venditore. Et inter casum, quo certum tempus non est præfixum; & tunc non committitur seu resolvitur venditio, nisi per interpellationem præviam & judicalem emptor constituitur in mora solutionis faciendæ. arg. l. 32. pr. ff. de usur. & fruct. Oppones. Non potest dici, quos fructus teneatur emptor morosus cum re, si eam repetat venditor, restituere, an exstantes tantum, vel etiam consumptos: ergo. R. de exstantibus est certum, de bona fide consumptis, licet inde non sit factus ditor, mihi est probabilis; quia nunquam absolute & irrevocabiliter fecit suos, sed sub conditione, si pretium solverit.

11. Dico 5. Ut liceat emptioni venditioni addere pactum additionis in diem, illudque exequi, requiritur 1. ut emptor primus nolit conditionem facere meliorem, & augere v. g. pretium, in quantum augeat secundus. 2. ut venditor oblatam à secundo emptore conditionem meliorem re ipsa acceptet. 3. ut emptor novus sincere & absque dolo offerat meliorem conditionem, vel majus pretium. l. 7. §. 14. ff. de in diem addit. Addunt communiter 4. ut pactum additionis adjiciatur in continenti: sed licet de jure hoc verum sit, contrariam tamen vigere consuetudinem testantur Brunnem. Stryck. & alii, vi cujus ex intervallo adjici potest. His conditionibus observatis si intra tempus præfixum (& si præfixum non esset, intra 30. annos, ut docet Stryck. ad ff. tit. de in diem addit. §. 8.) alius emptor meliorem conditionem offerat, prior emptio ipso jure resolvitur, res empta redditur inempta, & dominium redit ad venditorem, si verbis directis fuerit conceptum pactum: si verbis obliquis, resolvitur factò hominis, nempe per actionem ex vendito & sententiam Judicis. Tempore autem intermedio emptor primus fuit dominus rei venditæ & traditæ, justèque percepit fructus. l. 2. §. 4. §. 3. & 4. ff. eod. Sed teneturne primus emptor restituere fructus cum re ad venditorem reverts, quando alius meliorem conditionem obtulit? R. tenetur restituere fructus exstantes formaliter. l. 6. §. 10. ff. eod. probabilis tamen non tenetur consumptos, licet virtualiter adhuc exstantes, & ipse sit inde ditor factus, partim propter l. 2. §. 1. ff. eod. ibi: *hunc,*

cui res in diem addita est, & usucapere posse, & fructus & accessiones lucrari, & periculum ad eum pertinere, si res interierit (Notetur tò lucrari) partim quia fuit bonæ fidei possessor, imò dominus rei, licet revocabiliter. Vid. dicta ad tit. de caus. poss. n. 13. seqq.

Oppones 1. In l. 6. §. 10. cit. non fit discriminem inter fructus: ergo omnes debent restitui sine distinctione. 2. Si venditio resolvatur propter pactum Legis commissoriæ, omnes fructus, etiam consumpti, debent restitui ab emptore, uti dictum: ergo etiam, si resolvatur propter pactum additionis in diem. R. ad 1. Ut Jura concilientur Juribus, rectè illæ Leges intelliguntur de fructibus formaliter exstantibus, Lex verò 2. cit. de reliquis. Ad 2. N. paritatem: quia in priori casu emptor est in mora culpabili, nullam pro se habet legem, & simul habuit pretium adhuc unà cum re sibi vendita: in posteriori est sine culpa, habet pro se legem 2. cit. ac insuper venditor vicissim interea habuit pretium, & emolumentum illius.

Quæres. An emptio-venditio, cui adjicitur pactum additionis in diem, vel pactum Legis commissoriæ, sit absoluta vel conditionata? R. Si conditio, quæ in utroque pacto reperitur, sit resolutiva tantum, uti deberet esse, & nos hucusque supposuimus, est absoluta. l. 2. cit. quia adjiciuntur ista pacta non emptioni-venditioni, sed resolutioni illius, hoc modo: *vendo tibi hanc rem, vel sit tibi vendita, sed ita, ut, si melior conditio intra mensem offeratur, mihi liceat rem alteri vendere.* Item: *vendo tibi hanc rem, ita tamen, ut, si intra trimestre non solveris pretium, ea inempta sit.* Si verò conditio sit suspensiva, h. e. adjiciatur ipsi emptioni-venditioni, ita ut valorem ejus suspendat in certum tempus, v. g. si hoc modo concipiatur: *fundus tibi sit venditus, si nemo meliorem conditionem obtulerit.* Item: *fundus tibi sit venditus, si pretium solveris.* tunc est conditionata, ejusque valor & effectus suspenditur usque ad eventum conditionis. Et in hoc casu eò usque dominium rei, fructus, & periculum remanet penes venditorem, usque dum purificetur conditio. E contra quando conditio est resolutiva, dominium, fructus, & periculum rei sunt penes emptorem, & purificata postmodum conditione, si nimirum alius offerat meliorem conditionem, vel emptor pretium non solverit, resolvitur contractus, purè & absolute initus, sed ita, ac si nunquam fuisset initus, ut ad eò venditor rem cum fructibus juxta dicta repetere possit, vel ea ipso jure ad ipsum revertatur.

Dico 6. Ut liceat adjicere pactum de re-tro-vendendo, & exequi, requiritur 1. ut res revendatur vel redimatur pretio tali, quod tempore retro-venditionis fuerit justum, vel (si ita inter contrahentes fuerit conventum) eodem pretio, quo fuit primò vendita. Brunnem. ad l. 2. C. de pact. inter empt. P. Friderich in tr. de Empt. Vend. p. 4. n. 477. cum aliis. 2. ut in prima venditione minuatur vel augeatur pretium juxta prudentis æstimationem proportionem oneris, huic vel illi contrahentium ac-

crefcentis ex pacto & obligatione retrovendendi; cum id exigat Iustitia commutativa. Sic si pactum istud adjiciatur in favorem solius venditoris, ut huic soli liceat pro libitu redimere, non verò emptori revendere, debet pretium minui: si verò adjiciatur in favorem solius emptoris, ut huic soli liceat revendere, non verò venditori redimere, debet pretium augeri. Ratio, quia in priori casu imponitur onus pretio æstimabile emptori, in posteriori autem venditori. Si autem utrique liceat redimere vel revendere, videtur esse æqualitas, & exigi ac dari posse pretium ordinarium & consuetum. Quod ejusmodi pactum de retrovendendo generaliter sit licitum, quomodocunque concipiatur, constat ex cap. 10. de fid. Instrum. Extrav. 1. § 2. int. Comm. b. t. § 1. 2. C. de pact. int. empt. cum liberum sit partibus contrahere vel absolute vel sub modo, & certis conditionibus, & pactis, modò sincere agatur, æqualitas inter pretium & mercem servetur, & palliata evitetur usura, ac iniquitas. Quod autem pretium debeat minui, si pactum cedat in gratiam solius venditoris, augeri autem, si cedat in gratiam solius emptoris, sumitur ex l. 79. ff. de contrab. empt. § c. 10. cit. Si tempus certum, intra quod liceat redimere vel revendere, sit præfixum, illud utique est accurate observandum: si nulum sit definitum à contrahentibus, probabilius spectato iure ultra 30. annos redimere vel revendere non licet, etiamsi conventum esset, ut liceat redimere vel revendere in perpetuum, liber fuit oder lang: nun und zu ewigen Zeiten. per l. 3. C. de Prescr. 30. vel 40. ann. Quamvis contraria opinio inter Practicos communis sit, ac pro illa adducatur præjudicium Cæmæ Imperialis apud Stryck ad ff. tit. de contrab. emp. §. 43. seq. Quod si pactum de retrovendendo adjiciatur verbis directis, ipso iure resolvitur venditio prima, & dominium rei venditæ redit ad venditorem, per l. 4. C. de Pact. int. empt. § vend. quod interea fuit penes emptorem, qui etiam fructus, licet exstantes formaliter, ut docet Stryck. §. 61. contra Gletle, irrevocabiler fecit suos, ita ut nullos fructus ante novam revenditionem celebratam perceptos restituere teneatur. per l. 6. C. eod. cum res fructificet domino suo; licet fructus pendentes adhuc, & immaturi tempore revenditionis, inter emptorem & venditorem dividendi veniant pro rata temporis. Reiffenstuel hic n. 278. nisi conventum esset, ut res revenderetur corrente tunc pretio, non verò illo ipso, quo primitus fuit vendita. Et licet venditor teneatur refundere impenas interea ab emptore factas, tam utiles quam necessarias. Stryck. §. 64.

15 Oppones 1. In c. 5. b. t. § c. 4. de Pignori, reprobatum emptio-venditio cum pacto retrovendendi: ergo hoc illicite adjicitur. 2. Si resolvatur emptio-venditio, cui adjectum est pactum Legis Commissoria, facta resolutione debent restitui omnes fructus, etiam consumpti, ab emptore, si verò adjectum sit pactum additionis in diem, saltem fructus exstantes, ut do-

cuius: ergo etiam, si resolvitur emptio-venditio, cui adjectum est pactum retrovendendi. R. ad 1. Ibi non reprobatum est pactum retrovendendi simpliciter, sed quia involvebat, ut facile contingit, iniquitatem & usuram palliatam, eò quod id fuerit actum, ut emptor (imò verè non emptor, sed creditor ex tuo) lucraretur fructus ex re pignori data, tantum simulatè & in speciem vendita. Ad 2. N. Conf. § parit. quia in casu illorum duorum pactorum fit resolutio prioris venditionis, ut aliquo modo retrahatur ad tempus intermedium, vel ad illud, quo prima venditio est celebrata, nec à legibus omnium fructus irrevocabile dominium est concessum: in casu autem pacti de retrovendendo resolutio prioris venditionis non ita retrahitur, sed prior venditio manet salva, usque dum celebratur nova venditio, nec leges in hoc calculo dominium fructuum tantum revocabile emptori; sed hic procedunt leges, quæ generaliter fructus tribuunt domino rei: idque æquitas; quia etiam venditor primus interea percepit emolumenta pretii: cur non emptor quoque primus interea percipiat, cur emolumenta & fructus rei sibi venditi ac traditæ.

§. II.

De Consensu, Merce, & Pretio, nec laris requisitis ad omnem Emptionem-venditionem.

Sciendum 1. Prædicta tria necessario intervenire in omni emptione-venditione: Consensum quidem propter pr. Inst. b. t. & l. 9. ff. de contrab. empt. ibi: in conventionibus & emptionibus consensum debere intercedere palam est. quia omnem contractum essentialiter requiritur Merce propter l. 8. ff. de contrab. empt. ibi: emptio nec venditio sine re, quæ veniat, potest intelligi: demum Pretium propter l. 1. 2. ff. eod. §. n. Inst. cit. ibi: nulla emptio sine pretio esse potest. Consensu quæritur 1. à quibus personis ponatur quis emere & vendere possit aut debeat. 2. qualis esse debeat. De Merce 1. quænam emi & vendi generaliter valeant. 2. annis existentes. 3. an res alienæ. 4. an actiones & nomina. 5. an & qualiter hæreditas & officia. De Pretio autem 1. quale esse debeat. 2. an quolibet pretio liceat vendere & emere, quo quis potest. 3. quibus ex causis illud augere, vel minuire. 4. an vendi res possit pretio corrente, quod Venditor novit brevi minuendum. Sed de Pretio

Sc. 2. Pretium, dei Rauff-Echilling quod definitur esse id, quod ab emptore venditori promittitur pro merce, seu re venali, aliud iustum, & aliud Injustum. Iustum est, quæ attenditis circumstantiis hic & nunc æquivalere rei venditæ: si illud à Lege, Statuto, Consuetudine, aut à Magistratu vel Principe est taxatum, dicitur Legitimum vel Legale, & est invisibile, ita ut absque iniustitia à contrahentibus augeri vel minui nequeat, nisi sit evidens iniustum: sic in multis locis taxatur pretium panis, carnis, vini, cerevisiæ &c. Si verò non est dicto modo taxatum, sed consideratur arbitrio

utilitate vel necessitate, abundantia vel penuria, ipsa hominum affectione, vel ex- pensis in mercem factis, mensuratur ac defini- tur prudenti hominum aestimatione, vel usu (per l. 6. ff. ad L. Falcid. cum res tanti aestimen- tur, quantum pro eis communiter offerri vel dari solet) vocatur *Naturale*, vel *Vulgare*, ne- que constitit in indivisibili, sed latitudinem ac- cipit; cum hominum iudicia, praesertim si mu- tentur dictae circumstantiae, non conveniant, atque idcirco tres illius gradus à DD. cum S. Th. communiter statuuntur, aliudque appel- lant *Infimum* seu *Pium*, den geringsten Preis; aliud *Mediocre* seu *Moderatum*, den mittleren Preis; & aliud *Summum* seu *Rigorosum*, den höchsten Preis; oder *Anschatzung*. Quocun- que ex his pretiis rem emeris vel vendideris, in utroque foro iustum censetur esse pretium. Quanta verò debeat esse distantia inter hos gradus, nequit una regulà certà definiti, sed praebet ex variis circumstantiis. Illud certum, quod tanto maior sit haec latitudo, quanto magis est pretiosior. Sic si merx esset talis, cuius pretium summum reputatur esse 150. medium foret 100. infimum 50. ut exemplifi- cat Palao, quamvis alii minorem distantiam assignent, & solum 5. circiter statuunt pro di- stantia unius ab altero. Econtra si pretium summum censetur esse 10. medium consi- derent 9. & infimum 8. Engel h. n. ii. cum Laym. Habent tamen & haec tria pretia suas rectae latitudines singula, ut notat Molin. d. 27. n. 4.

§. 1. Dico 1. Emere & vendere possunt omnes, qui contrahere & contrahendo obligari, nec specialiter prohibentur. Text. & DD. in l. 12. C. de contrab. empt. unde emere & vendere ne- queant destituti usu rationis: pupilli, & mino- res, aut prodigi declarati, sine auctoritate Tu- toris vel Curatoris, vel, si res sit immobilis, sine decreto Iudicis vendere: filius familias pa- tri vendere res, quarum administratio spectat patri; ita ut saltem civiliter non obligen- tur dictae personae. §. 2. *Imp. quib. alien. licet.* l. 5. §. 1. ff. de auct. Tutor. Religiosi sine licentia Su- perioris; cum proprium velle & nolle non ha- bent. Religiosi & Clerici institutem illam emptionem & venditionem artificialem, quae dicitur *Negotiatio*; de qua ad tit. ult. huius libri. An & quando liceat Praelatis & Recto- ribus Ecclesiarum vendere res immobiles & mobiles pretiosas illarum, dictum est ad tit. XIII. de reb. Eccles. alien. Specialiter prohibe- tur emere res pupilli Tutor; nisi palam faciat, h. e. cum consensu curatoris, si aliquis existat, vel cum auctoritate Iudicis. l. 34. ff. de contrab. empt. l. 5. C. eod. l. 5. ff. de auct. Tutor. Id quod extenditur ad curatores; procuratores, & ad- ministratores rerum alienarum, quas ex officio administrant. l. 34. cit. §. 7. l. 46. ff. eod. Praeter- ita olim quidem illis, qui praerant Provinciis tanquam Praesides, Praefecti, Vice Domini &c. res immobiles in provincia existentes, vel mo- biles ad victum vel amictum non pertinentes, emere non liceat. l. 62. ff. eod. §. l. 6. §. 3. ff. de off. Praefecti. Neque Illustribus, & Natalium

vel Honorum luce conspicuis, exercere mer- caturam. l. 3. C. de Commerciis & Mercator. Ho- die tamen, cum officia Praesidum & Magistra- tum sint facta perpetua, iisdem quoque licet emere res provinciarum suarum & subdito- rum, excepto casu subhastationis; nam ex bo- nis subhastatis non permittitur Iudex aliquid emere, ne in rem suam auctor fiat contra l. 7. §. 7. ff. de auct. Tutor. Sic quoque vi consue- tudinis personae Illustris in quibusdam locis, uti apud Venetos, Genuenses, Batavos &c. passim mercimonia exercent.

Dico 2. Nullus regulariter tenetur emere, vel vendere, aut ad id cogi potest. l. 11. §. 1. C. de contrab. empt. Dixi, regulariter; nam ex- cipitur 1. casus necessitatis publicae: sic tempo- re famis & magnae victualium & frumenti ino- piae ad vendendum frumentum & similia, sibi & familiae suae alenda non necessaria, cogi pos- sunt non solum dardanarii, Sursaußer / vel die Korn-Juden / Rüpperer, ut vulgus appel- lat, sed etiam alii subditi: amplius dico, etiam Religiosi & Clerici, atque non à Magistratu po- litico, sed à suis Superioribus Ecclesiasticis pro- pter bonum & necessitatem Reipublicae, cuius & ipsi membra existunt, nisi vel privilegium Apostolicum det potestatem Magistratui vel Principi saeculari in tali casu cogendi Clericos & Religiosos, aut tacitus vel praesumptus Pa- tris consensus, ut si periculum esset in mora, & Superior Ecclesiasticus adiri non posset. Vi- cissim aliqui ex simili causa cogi possunt ad emenda necessaria, v. g. cives, dum timeant oblidio: ac vice versa emptores prohiberi, ne plus coemant, quam sibi suisque alendis ne- cessarium est. Sic etiam extra tempus gravis rerum penuriae mercatores compelli possunt ob bonum publicum, ut res, ad victum & vesti- tum pertinentes, vendant iusto pretio: vel ho- mines privati ad suos fundos vel aedes ven- dendas propter constructionem vel ampliationem aedificiorum pro bono publico, aut ad cultum Divinum destinatorum; v. g. curiae, domus annonariae, propugnaculorum urbis, Ecclesiae, Monasterii, Scholarum, Hospitalis &c. l. 3. ff. l. 12. C. de operib. publ. arg. l. 12. §. 43. ff. de Religios. §. sumpt. fin. Excipitur 2. ca- sus etiam privatae necessitatis, quando nihil- rum aliquis in & ex re sua vel nullam vel non nisi modicam utilitatem percipere posset, nisi ipsi alter vendat rem suam. v. g. si quis haberet fundum, ad quem non pateret accessus nisi per fundum alterius, iste alter cogi posset ad ven- dendum illi suum fundum iusto pretio: per l. 12. cit. §. l. fin. ff. de servit. praed. urb. Sicut non ob- stante, quod cuilibet liceat facere in re sua, quidquid velit, adeoque etiam aedes suas altius tollere per se, licet alterius aedes obscurentur inde, aut novam aperire fenestram in domo sua, ex qua patet prospectus in aedes vel hor- tum alterius, etiam inviti. l. 9. ff. eod. §. l. 12. §. 3. C. de adif. privat. Nihilominus non potest ita aedificare, ut ventum areae vicini tollat, at- que sic inutiles cum area fructus suos reddat. l. ult. C. de Servit. aut aperire fenestram versùs domum aut hortum alterius, ex qua ingens in-

commodum Vicino, ipsi verò nulla vel non nisi modica utilitas provenit ex tali fenestra, vel incommoditas, quam sentit ex non aperta fenestra, compenari alio modo satis potest, v. g. persoluto competenti pretio talis servitutis, uti tradunt Covarr. & Molina d. 709. n. 6. & alii passim. Excipitur 3. casus privilegii, quo nonnullæ civitates gaudent, habentes vel *ius stapule*, *Stapel* vel *Staffel* *Gerechtigkeit* / vi cuius merces illuc delatæ ad tempus debent venum exponi, antequam aliò devehantur: vel *ius Emporii*, vi cuius quilibet extraneus merces suas ed transferre quidem potest, ac vendere, sed nemini extraneorum, nisi mercatoribus. Jus *stapule* dicuntur habere Colonia, Hamburgum, Lipsia, Ratisbona, Passavium &c. Vid. P. Friderich p. 2. a. n. 92.

20 Quæres, an Princeps vel Magistratus Sæcularis prohibere valeat suis subditis sæcularibus, ne vendant aliquid, præsertim bona immobilia Clericis aut Religiosis, & sic transferant ad manus mortuas, ut vocant? seu an possint ferre *Legem Amortizationis*, uti loquuntur Practici? R. contra Politicos Sæcularibus Principibus plus æquo faventes negativè, partim propter c. ult. de immunit. Eccl. in 6. partim quia huiusmodi prohibitio saltem indirectè, imò in executione directè fertur in personas Ecclesiasticas: sed personæ Ecclesiasticæ ne quidem indirectè stringi possunt legibus sæcularium, ut patet ex *Bulla Cæne*, § c. 10. de cons. aliisque Juribus, in quibus omnis jurisdictio & potestas legislativa in personas Ecclesiasticas denegatur Laicis. Sed hanc materiam fusiùs, prout meretur, examinabo fortassis alio in loco.

21 Dico 3. Consensus ementium & venditionum debet esse 1. verus, h. e. sine fictione. 2. liber à coactione, & metu gravi injustè incusso. 3. liber ab errore & dolo. 4. moraliter simultaneus. 5. de præsentis. 6. signo aliquo externo sufficienter expressus. Patent hæc partim per se, partim ex principiis generalibus contractuum, præsertim quæ ad tit. De Pactis: De His, quæ vi &c. De Dolo, in lib. 1. § II. tradidimus, ubi explanavimus, an & quando metus, error, dolo &c. obfint consensui. De hoc dubitare posses, utrum consensus in emptione-venditione sufficienter exprimat de præsentis per verba: *volo emere hoc pretio: volo vendere hoc pretio*. Sed sic habe: quamvis verbum, *volo emere* &c. ex se dicat potius propositum emendi, vendendi, quàm actualem consensum, vel emptionem-venditionem de præsentis; nihilominus tamen ex circumstantiis quandoque, imò ex appositione certi pretii ordinariè exprimit actualem consensum de præsentis, maxime juxta modum loquendi in vernacula nostra usitatum, dum dicere solemus: *Also will ichs lassen: umb dices Geld will ichs nemmen*.

22 Dico 4. Emi & vendi possunt res omnes, pretiò æstimabiles, & non exemptæ à commercio humano per Jus Positivum Naturale vel Gentium, aut specialiter alienari prohibita. Textus clarus in l. 34. §. 1. ff. de Contrab.

empt. & ibi DD. Unde infertur, emi & vendi non posse liberum hominem. l. cit. §. 2. nisi potius in extrema necessitate constitutus videtur causâ filium cogatur vendere. l. 2. C. de parricid. bus, qui filios, venena ad nocendum. l. 35. §. 1. ff. de iur. cod. quò referas amuleta magica, libros impuros, magicos, hæreticos, prostitutiones corporis; cum Jus Naturale repugnet: uti & res spirituales vel spirituali annexas: item res sacras, seu ad cultum Divinum specialiter deputatas vel consecratas, ut ad utrumque sanum applicentur; quia illud foret Simulacrum, istud verò saltem indecens: præterea vias, thermas, & alias res publicas seu publicis usibus destinatas, uti fora, theatra &c. cum Jure Gentium commercio humano sint tractatæ: rursum arma & comeatus vendi hostibus Romani Imperii, maxime Turcis & Indis: delibis: res litigiosas: fundum dotalem: & specialiter inveni vel evehit à provincia prohibitas, quas vocant *contrabando*: res feudales, emphyteuticas, inconstituto Domino directis &c. quia resistunt varia Jura Positiva, inhibitiones, & conventiones privatae.

Dico 5. Etiam res non existens, quæ tamen futura vel expectatur vel speratur, emi vel vendi potest. l. 8. §. 39. ff. cod. l. 12. in fine. l. 1. ff. de action. empti. Discrimen itaque faciendum est inter res, quæ expectantur ex causâ ordine naturali futuræ, ut sunt fructus agri, partus animalium &c. nondum nati, & incertæ, quæ sperantur per accidens & potius fortunæ casum, quàm per naturæ cursum, ut lucrum ex jactu aleæ, lusu fortunæ, captus piscium ex jactu retis &c. Illæ censentur emi vel vendi tacita conditione, si nascantur, licet propter contractus non dicatur conditionatus propter hanc imbibitam conditionem. per l. 52. §. 1. ff. de condit. & demonst. istæ autem absolute contingat aliquid capi vel obtineri, siue minus, siue parum siue multum: quia emittit spes incertæ. per Jura citata: nisi specialiter aliud preciscantur contrahentes. Excipe, nisi fructus jam pendentes, vel jam existentes in hereditate (die Saat) venderentur; tunc enim omnino absoluta censetur venditio, ita ut periculum spectet ad emptorem, ac is ordinariè teneretur totum solvere pretium, et si lata postmodum pereant penitus grandine vel alio casu, aut nequam maturefcerent. per l. 78. ff. de contrab. empti.

Oppones 1. Non potest ostendi, quid tali casu ematur; non enim emitur spes formalis, ut pote quæ est actus internus voluntatis, & quidem emptoris potissimum: nec spes objectiva seu objectum, quia fructus, & lucrum necdum existit, atque contingere potest, ut nullus capiat piscis, nullum ex jactu aleæ obveniat lucrum. 2. res, quæ tantum expectatur vel speratur existitura, est res incerta: sed res incerta vendibilis & emibilis non est; quia res incerta se habet instar rei non existentis, nec rei incertæ certum statui pretium potest; si enim emi venderem aliquam rem, nullam determinando, pro 10. aureis, censeret te ludere, quia possem pro 10. aureis tibi tradere mulicam.

ad 1. Emitur jus ad rem expectatam vel spectatam, quando, aut si existerit, obtinendam: sicut si lucrosus in eventum fortunæ mutuo sihi dant jus lucrandi rem lusui, vel sponsores jus lucrandi rem sponsoni, vel sorti expositam: at istud jus actu existit, & non est nihil, licet casu vel eventu sinistro frustrari queat. Ad 2. *N. Ma.* quia emitur jus res certas, v. g. fructus, pices &c. obtinendi, & hoc jus existit, & determinatum, non incertum est.

Dico 6. Etiam res aliena, imò & furtiva, si emptor nesciat esse alienam vel furtivam, aliquo modo validè venditur, licet venditor teneatur de evictione. *l. 28. l. 34. §. 3. ff. eod. l. 30. ff. de act. empt.* Dixi 1. Si emptor nesciat, si venditor sciat, si non: si tamen venditor scivit, peccavit vendendo, licet venditio valida fuerit, & tam ipse ad tradendam rem, quam emptor ad dandum pretium obligatus. Si tamen scivit, rem esse furtivam, si venditor scivit, si non, venditio est sicut illicita, & nulla, ac ex neutra parte obligatio non inducit. *l. 34. §. 3. cit.* imò licet non furtiva, sed tantum alienam esse noverit emptor, invalida erit, ut probabiliter docet P. Friderich *p. 2. n. 156.* contra Molin. Haun. & alios; quia, *l. 24. cit.* faciat mentionem rei furtivæ, tam id ipsum generaliter de re aliena asseritur *l. 27. C. de evict.* Emptor verò talis perdit pretium, si scio applicandum in poenam delicti. Interim si emptor dubitat, an res furtiva, vel aliena sit, necne, potest quidem rem emere, sed teneatur inquirere in dominum, & eique invento restituere rem; quamvis iste teneatur eidem, inquam utili negotiorum gestori satisfacere, vel refundendo totum pretium, si illud modicum, vel saltem (si rei proportionatum vel etiam majus pretium expendisset) aliquid iudicio prudentum taxandum. *arg. l. 2. ff. de negotiis gest. Covarruv. Rebell. Less. Idem Less. cum Mol. & Salas cenet,* rem alienam fungibilem, vel ipso usu consumptibilem, ut est vinum, frumentum &c. scienter licet emi, cum intentione tamen satisfaciendi domino, si venditor, quem hic & nunc prudenter existimat per hanc venditionem non fieri impotentem ad satisfaciendum domino, & domino re ipsa satisfactum per aliam rem ejusdem speciei & bonitatis (nam domini nihil interest, an res fungibilis sit, vel alia ejusdem speciei & bonitatis restituitur) suo tempore non satisfecerit. At pro foro externo etiam venditio talis rei fungibilis, si emptor scivit esse furtivam, vel alienam, irrita est. *per l. 34. §. 27. cit.*

Dico 2. aliquo modo; siquidem non tantum venditor acquirit dominium pretij, quod emptor de suo exsolvit. *l. 11. §. 2. ff. de act. empt.* sed etiam emptor incipit possidere, & consequenter præscribere, imò licet ac validè de hoc distrahit. *l. 30. §. 1. ff. eod. l. 25. §. 28. ff. de contr. empt.* quamvis talis venditio rei alienæ non sit immediatè translativa domini in emptorem. *l. 11. cit. l. 11. ff. §. c. 79. de R. J. in 6.* Dixi 3. licet venditor teneatur de evictione. *l. 28. §. 1. cit. h. e.* licet venditor, casu quo res in iudicio evincatur, seu sua esse demonstratur à

domino, teneatur refundere pretium emptori. Sed de Evictionibus infra. Imò ipse emptor, qui emit ignarus rem alienam, tenetur cum fructibus exstantibus illam restituere domino ex re accepta, quamprimum rescit, alienam esse, & quis sit dominus, etiamsi pretium à domino non recipiat. *l. 3. §. 4. C. de rei vind. l. 2. C. de furtis.* Multi tamen DD. mitigant ita, ut, si pretium à domino sibi refundendum non speret, possit rem reddere furi, atque ab isto petere pretium, quando à domino nondum est interpellatus, ad se indemnè reddendum. Id ipsum aliqui non improbabili ter censent procedere de emptore malæ fidei, h. e. qui scienter rem alienam emit; eò quod etiam emptor malæ fidei rem restituendo in priori loco non faciat causam domini deteriorem, sed potius meliorem; quia tam fur, quam emptor malæ fidei, est profligatæ conscientia, fur autem non certat de damno vitando, bene tamen emptor malæ fidei, cum deberet simul perdere pretium de suo expensum; adeoque facilius sperare potest dominus restitutionem rei à fure, quam si maneat penes emptorem malæ fidei. Et hanc sententiam, licet sit contra communio rem, tradidi in Theologia, & adhuc verio rem esse puto.

Oppones 1. Si valida est venditio rei alienæ, venditor eam tenetur tradere emptori. *l. 30. cit.* sed tradere rem alienam alteri quam domino suo, est illicitum, ad quod nemo obligari valet: ergo. 2. si est obligatio tradendi pretium venditori, qui scivit rem esse alienam, melior est conditio venditoris malæ fidei agentis, quam emptoris bonæ fidei procedentis; cum iste non acquirat dominium rei, venditor autem dominium pretij. 3. Emptor malæ fidei cooperatur furi, imò rem alienam scienter emere idem est ac de novo furari: ergo tenebitur, sicut fur, rem restituere domino, & sibi imputare debet, si ex sua malitia patitur damnum. *per ad 1. Dist. Min.* est illicitum, si fiat invito domino. *C. Min.* si fiat ex præsumpto consensu domini. *N. Min.* Leges, hoc ipso, quod velint valere venditionem rei alienæ factam emptori ignaro, ac utrinque obligationem induci, præsumunt tacitum domini consensum: imò si venditor scivit, rem esse alienam, optabilius est domino, hanc esse potius penes bonæ, quam malæ fidei possessorem, quia ille non ita occultabit, quam iste, consequenter major erit spes illam recuperandi. Id verum est, quod venditor, qui scienter vendidit rem alienam ac tradidit, in conscientia teneatur monere dominum rei, si illum scit: si non scit, saltem emptorem, qui non emisit, si scivisset esse alienam: ipse insuper satisfacere illi, qui inde passus est damnum, obligatur. Ad 2. *N. sequelam;* quia venditor non obstante, quod pretij acquisierit dominium, tenetur satisfacere domino, vel eum, vel emptorem monendo; & si res evincatur à domino, plenè satisfacere emptori: emptor autem habet conditionem usucapiendi, usque dum res evincatur. Ad 3. Emptor malæ fidei imprimis non magis cooperatur furi, quam emptor bonæ fidei, per actionem formaliter proximè & intrinsecè malam, & effectivè dam-

nificativam, dum rem emptam reddit furi. Certe actio, qua res redditur furi à mala fide emptore, in se & formaliter peccaminosa non est, sed indifferens, uti repositio rei inventæ in pristinum locum, ac insuper fit ex justa causa evitandæ amissionis pretii, neque effectivè infert damnum domino; cum illud jam fuerit illatum à fure, emptor autem, ut suppono, non notabili tempore detinuerit rem: quamvis igitur peccaverit talis emendo, non tamen peccat rem furi reddendo, ne suum perdat pretium.

26 Dico 7. Etiam nomina, debita, & chirographa, atque resultantia inde actiones ac jura fas est vendere justò pretiò. l. 17. ff. de hered. vel act. vendita. sed ita, ut ipsius jus agendi directum maneat apud venditorem, & solum jus agendi utile, seu actio utilis transferatur in emptorem ex beneficio Legis 16. pr. ff. de pact. § l. 1. seq. C. de O. § 4. quia actiones personales inhaerent ossibus creditoris, reales verò non acquiruntur sine traditione rei. Atque hæc venditio actionis vocatur etiam *cessio*, vel *actio mandata*. Non obstat, quòd debitor sit invitatus, contra quem actio mandatur, seu ceditur actio. l. 3. C. de hered. vel act. vendita. Excipit, nisi nomen aut debitum vel actio vendatur potentiori, vel personæ privilegiatæ ratione fori, v. g. Clerico; tunc enim venditio non valeret. l. fin. C. ne liceat potentior. t. fin. de alienat. jud. mut. causâ. Oppones 1. si actiones possunt vendi, etiam poterit litigiosa, criminalis, & actiones, quæ aliis non profunt: sed hoc est falsum, ut constat ex variis Juribus. 2. Non potest debitor invito creditore alium substituere debitorem loco sui: ergo neque creditorem, vendendo illi jus suum & actionem. R. ad 1. N. Ma. Conclusio nostra procedit generaliter, cui non obstant exceptiones in actionibus particularibus. Ad 2. N. Conf. § parit. si enim invito creditore substitueretur alius debitor, cedere posset in ipsius præjudicium, si v. g. morosus, difficilis conventionis, vel qui non est solvendo, substitueretur: si verò novus substituatur creditor, non potentior aut privilegiatus, nullum inde nascitur præjudicium debitori; cum sit obligatus ad solvendum, quisquis demum sit, cui solvat. An verò, & quando, nomina emi possint licitè minori pretio, quàm sint debita, examinatur ad Tit. de usuris in lib. V.

27 Dico 8. Etiam hereditatem jam delatam post obitum testatoris vendere potest hæres. Sumitur ex l. 2. § t. ferè t. ff. de hered. § act. vendita: cum quilibet rerum suarum moderator sit & arbiter, ac de iis pro libitu disponere valeat. l. in re mandata C. mandati. E contra prohibetur venditio hereditatis nondum delatæ alicujus certi testatoris adhuc viventis, nisi consentiat. l. 1. ff. eod. l. 30. C. de pact. quia inducit votum captandæ mortis alienæ, & hujusmodi pacta solent esse plena periculosi eventus. l. 30. cit. Nomine hereditatis vendite venit omne id, quod ex hereditate ad venditorem vel jam pervenit, vel aliquando perventurum est, vel per eum stat, quò minus pervenerit. l. 2. cit. pr. § 3. 5. 9. adeoque res omnes & jura, uti & actiones activæ, quæ

venditor proprio nomine potuisset directè tentare, ita ut eas emptor intentare valeat similiter. Actiones tamen passivas, seu quæ sunt contra testatorem, & postmodum contra heredem venditorem movere possent, juri actiones legatarie &c. non tenetur emptor invitatus excipere. l. 2. C. eod. sed venditor tenetur respondere: quidquid tamen is ex hac causa solverit, id omne tenetur emptor restituere. l. 2. C. de Legat. Num verò jus accrescendi casu quo v. g. unus cohæredum renuntiat hereditati, transeat in emptorem hereditatis, vel remaneat penes venditorem, actus disputant Legistæ, quibus & hanc licentiam quimus. Pro emptore cum Mantio. Harp. Perez, Gletle, P. Friderich, contrahit. Vinn. Struv. Eckold, Lauterb. solus discurret P. Francisc. Schmier. de pactis § tract. c. 2. à n. 69. maxime ex l. 2. pr. § 3. cit. ubi perspicue habetur, quòd omne jus quod habuit venditor aut habebit, in emptorem transeat. In fine tamen n. 90. cum Adv. larii transigi posse autumat, si diceretur, jus accrescendi directè penes venditorem remanere, indirectè verò & quoad utilitatem transferri in emptorem.

Dico 9. Etiam officia publica, secularia, men, licitè ex justa causa venduntur modo pretiò dignis, quatenus habent adjuvum eminentiam vel excessum stipendii supra debitum, vel occasionem lucrandi. Ratio: quia non est contra Jus Naturale, ut habet communis cum S. Thoma Opusc. 21. nam officia quatenus considerantur ut honorifica vel lucrosa, sunt pretiò æstimabilia. Principes item supremi, licet prohiberent, uti prohibet Imperator in Nov. 8. c. 7. & alibi, Pius VI. in no 1571. & 1572. pro ditionibus suis temporalibus (nam ultra has se non extendunt constitutiones Pontificum circa materiam pretii nam peccatum non concernentem) non obligantur suis legibus: respectu inferiorum potest contraria consuetudo illis derogare, uti videtur derogasse etiam in Germania nostra, in qua videmus, officiorum resignationes pro penia prædicari à viris etiam timoratis. In Gallia & Hispania frequenter vendunt Reges officia. Imò, ut notat Königsh. n. 20. ex Golek (in cuius fidem se refert) etiam Romæ officium Vice-Cancellariatus 80000. officium Thesaurarii 70000. officium Præsidis Camerae 40000. Scutatorum venditur. Simile quiddam his & aliis officiis asserit Card. de Luc. in Notat. Cur. disc. 10. 33. seqq. § disc. 2. de Regalib. ubi hanc venditionem purgat à labe Simonie quia administratio politica tantum & emolumenta merè profana venduntur.

Oppones 1. Ex ejusmodi venditionibus facile oriuntur gravissima damna in Rempublicam; siquidem emptores, ut se reddant indennes, quæstum facient extorquendo pretium à subditis, quod expenderunt, vendendo tententias, malefactores dimittendo pro pecuniis, ærarium publicum emungendo, &c. ergo non licent. 2. Vel venduntur minus dignis & peccatur contra Justitiam distributivam, quæ

quæ exigit ea conferri dignioribus: vel magis dignis? & istis sit injuria, dum emere coguntur, quæ ipsis aliunde debentur. & ad 1. si penalis omnibus graviora Reipublice damna timerentur merito, quàm sit utilitas ex hujusmodi venditionibus, utique forent illicitæ: secus si necessitas vel utilitas publica præponderet his damnis, vel saltem adæquet damna, quæ per accidens sequuntur: siquidem videamus, flagitia enumerata etiam sæpius perpetrari ab iis, quibus officia gratis sunt collata. Ad 2. Possunt vendi & minus & magis dignis illis, quando necessitas vel utilitas Reipublice aut alia iusta causa exigit; nec enim digniores habent propriè jus ad officia publica; alias minus dignis nec gratis conferri possent. Magis dignis autem, quia officia, præsertim quatenus honorifica vel lucrosa, ipsis non debentur. Id tamen fatendum est, hujusmodi venditiones sæpe non carere periculo gravium incommodorum.

¶ Dico 10. Pretium in emptione venditione interveniens debet esse 1. pecuniarium, & pecunia numerata. 2. proprium ementis. 3. certum ac determinatum. 4. iustum & proportionatum. Pars 1. constat ex §. 2. inst. b. t. Unde si merx pro merce, seu res alia, quàm pecunia, detur pro re, non emptio-venditio, sed permutatio erit, vel alius contractus. arg. l. 1. ff. de contrah. empt. ubi si narratur origo emptionis-venditionis, & pecuniæ. Si emptor partim aliam rem pro merce pacificatur vel det, videndum erit, an pecunia notabiliter excedat rem alteram, & est emptio-venditio. l. 6. §. 1. ff. de act. empt. Vel an res altera excedat notabiliter pecuniæ, & erit permutatio. l. 6. C. de pact. int. empt. etiam si contrahentes alium contractum celebrare intendant, eumque verbis exprimant, præterea, ubi pecunia prævalet, nominando permutacionem, posteriorem, ubi res excedit, emptionem-venditionem. Vel an neutra notabiliter excedat, & erit contractus innominatus. arg. l. 1. seqq. ff. de præscr. verb. aut, ut alii volunt, attendi debet, qualem contractum celebrare intenderint, verbisque expresserint contrahentes, & erit vel emptio-venditio, vel permutatio; quia contractus ex conventionione & intentione contrahentium regem accipiunt. l. 1. ff. de positi & c. 35. de R. J. m. d. Pars 2. ex l. 1. §. 2. ff. de act. empt. ubi habetur, quod emptor debeat transferre dominium pecuniæ in venditorem: secus fit in merce, quæ potest esse aliena, & sic non necessario transit in dominium emptoris. Interim tamen, licet pecunia aliena, quæ solvitur pro pretio, non fiat venditoris, nisi iste propriis pecuniis indiscernibiliter illam commiserit. l. 78. ff. de solut. tamen merx, seu res alienis nummis empta, fit emptoris. l. 1. §. pecuniæ. C. si quis alteri, nisi res Ecclesiastica alienis nummis empta fuisset. can. 1. caus. 12. q. 3. §. ibi ergo. v. sua. Pars 3. ex §. 1. inst. b. t. §. l. 2. ff. de contrah. empt. sive dein pretium sit certum certitudine absoluta, seu à contrahentibus determinatum, sive certitudine respectiva, seu de-

Lib. III. R. P. Pichler.

terminatum vel determinandum ab aliis, ut si contrahentes dicant: vendo tibi hanc rem, v. g. frumentum, tanti, quanti ante biduum vel triduum vendita est, vel vendetur cras, in foro, in der Schranken: vel quanti Judex, aut Cæsar æstimaverit vel taxaverit. l. 7. ff. eod. modò postmodum sequatur taxatio: non verò sufficit, si determinatio pretii relinquatur contrahentibus. l. 35. ff. l. ult. C. eod. Unde venditio non erit, si dicas, vendo tibi hanc rem tanti, quanti valet, vel vendo tibi justò pretiò, vel quale dare volueris; quia posset emptor dare unum obulum, & sic esset potius donatio; vel, si res foret tradita, & conventum de justo pretio in genere, nullum determinando, foret contractus innominatus. arg. l. 22. ff. de præscr. verb. Pars 4. constat ex natura Justitiæ Commutativæ, quæ exigit æqualitatem inter mercem & pretium: sive dein hoc sit iustum legaliter, sive naturaliter. Sed de justitia pretij

¶ Dico 11. Justitia pretij non dependet à libera contrahentium taxatione. Seu, non est in potestate venditoris rem vendere, aut emptoris eam emere, quocunque pretio voluerit ac potuerit, saltem in foro conscientiæ. Sumitur ex c. 1. b. t. l. 33. ff. ad l. Aquil. l. 63. ff. ad l. Falcid. ibi: pretia rerum non ex affectu, nec utilitate singulorum, sed communiter funguntur. h. e. pretia non pro libitu à personis particularibus & pro suo affectu in rem, aut ex propria utilitate, & voluntate, sæpe nimis avara ex parte venditoris, aut nimis cupida ex parte emptoris, sed vel à Magistratu, vel ex communi sensu populi taxari debent. l. 6. §. 2. ff. de Jur. dot. ibi: quia æquo & bono non convenit, aut lucrari aliquem cum damno alterius, aut damnum sentire per alterius lucrum. Ratio, si pretium sit taxatum à Potestate publica non evidenter injustè, est clara; quia legitimo Superiori justè præcipienti est obediendum in conscientia: si verò à Magistratu non sit determinatum, natura Justitiæ Commutativæ reprobatur pretium excessivum, atque exigit proportionem inter valorem pretij intrinsicum, & æstimabilitatem mercis intrinsicam, ac independentem ab æstimatione & voluntate hujus vel illius venditoris aut emptoris, fortè nimis avari aut cupidi. Dixi, saltem in foro conscientiæ; nam in foro externo quilibet permittitur rem quovis pretio vendere vel emere, modò non fiat læsio ultra dimidium. l. 2. Cod. de Restind. Vend. §. c. 3. b. t. ubi tantum læsis ultra dimidium justij pretij conceditur actio in foro externo. In d. l. tamen jubetur lædens ultra dimidium compensationem facere quoad totum, quod de justo pretio defuit, si res deferatur ad Judicem. Unde lædens venditor vel emptor in conscientia tenetur facere restitutionem ejus, in quo ultra justum pretium læsit alterum, etiam si læsio fuerit modica, eò quòd Justitia Commutativa exigit reparationem æqualitatis inter mercem & pretium, sive dein illa æqualitas fuerit læsa scienter & cum peccato formali, sive ignoranter & cum peccato materiali tantum, licet læsa sit tantum in modico ultra ju-

stum pretium. Non tamen desunt Auctores multi, qui cum Scoto & Laym. l. 3. tr. 4. c. 17. n. 6. putent, non dari obligationem faciendæ restitutionis, si excessus vel defectus iusti pretii tantum fuerit modicus; quia tunc contrahentes censentur ultro sibi donare aut remittere vel ratione amicitiae, vel communis persuasione, vel quia nimis durum est & vix possibile exactissimam in contractibus iustitiam & æqualitatem servare.

31 Oppones 1. Tanti res est, quanti vendi potest, ut ex l. 63. cit. per modum axiomatis tradunt DD. ergo licet vendere & emere, quocunque pretio quis vult & potest. 2. qui sciens ac prudens dat plus, quam res valet, censetur excessum donare. 3. Quilibet rerum suarum moderator est ac arbiter. l. 21. C. Mandati: ergo quilibet potest res suas vendere, quocunque pretio voluerit. 4. Gemmæ, picturæ pretiosæ, statuarum antiquarum, aves Indicæ, ac alia animalia ex remotis terris adducta, & mercēs exoticæ non habent pretium vel à Magistratu vel à populo taxatum: ergo pro libito taxari potest à contrahentibus. 5. Europæi, etiam timorata conscientia, vendunt Æthiopicis & Indis, vel permutant, res levissimas, v. g. acus, cultellos, specula, vitra colorata pro maximo pretio auro multo & gemmis: ergo iustitia pretii pendet ex voluntate particularium hominum. 6. in pretio emptio-nis-venditionis naturaliter licet contrahentibus se circumvenire. l. 16. §. 4. ff. de Minor. Et: in emendo & vendendo naturaliter concessum est se invicem circumscribere. l. 22. §. 3. ff. Locati: ergo etiam pretium quodcumque petere. R. ad 1. Dist. Ant. quanti vendi potest licite, & seclusa fraude & violentia ex parte venditoris, ac seclusa ignorantia, necessitate ac cupiditate nimia ex parte emptoris. C. Ant. stante uno ex his vitis. N. Ant. & Conf. Ad 2. Ordinariè non potest præsumi donatio; quia ordinariè solent contrahentes de pretii excessu vel defectu nimio contendere, & concurrere vel dolus, aut acerbitas, & violentia ex parte venditoris; vel ignorantia & cæca passio, qua inordinate afficitur erga rem, aut necessitas ad emendum quocunque pretio, ex parte emptoris. Si tamen ista abessent, & emptor sciens excessum iusti pretii nihilominus daret, haberet locum præsumptio donationis. Ad 3. Quilibet quidem rerum suarum moderator & arbiter est, ut emere vel vendere possit, vel non; non tamen, ut modo Legibus vel æquitati repugnante. Ad 4. N. Ant. habent enim pretium naturale; siquidem ex natura sua non sunt inestimabiles & infiniti valoris: accipiunt igitur pretium à prudentum & peritorum iudicio, qui consideratis omnibus, scilicet mercis raritate, elegantia, delectabilitate, commodis & utilitate, quæ emptori inde provenit, tanti æstimaunt, & non pluri: si igitur plus exigat venditor, injustum exigit; quia valor rerum sumitur in ordine ad usum & utilitatem humanam, quæ limitata est. Ad 5. In communi æstimatione illorum Barbarorum ejusmodi merces in se viles, & jocularis minutie, pluri æstima-

tur, quam aurum & uniones, eo quod illæ magis delectentur, ac plus utilitatis percipiunt partim ad usum domesticos, partim ad vendenda corpora: sed communis æstimatione tuit ac determinat pretium vulgare iustum. Ad 6. Leges adductæ vel errarunt, sicut leges permittentes Præscriptionem cum mala fide. Vel tō, licet, & concessum est, idem sonant (hoc enim Jus intelligitur per tō naturale, non Naturale) in foro externo non puniatur, vel ut conveniri non possit, qui pretium minus iusto, sine læsione tamen ultra dimidium accepit. Vel per illam circumventionem intelligitur solertia ac dexteritas, qua contrahentes vendunt vel emunt cum suo lucro, sed adhuc intra latitudinem iusti pretii. Omnes illæ interpretationes dantur ab AA. & iustis possunt.

Dico 12. Pretia rerum tam legitima quam naturalia pro varietate circumstantiarum à ex certis causis variari, crescere vel decrescere, possunt & debent. Communis ex ea ratione; quia pretia rerum considerantur in ordine ad usum humanos, in ordine ad quos majorem vel minorem hic & nunc æstimationem obveniunt, & aliunde possunt occurrere varietates, propter quas vel augenda vel minuenda sint; sed quænam sunt illæ causæ & capita, in quibus augendum vel minuendum sit pretium, sequentia. 1. penuria & raritas mercium multitudine emptorum augere: copia vero mercium, & paucitas emptorum minuire potest. 2. pluralitas rerum, quæ simul & simul emuntur, idem minuit. 3. specialis affectio, quam habet venditor erga rem, & nihilominus in gratiam emptoris vendit, illud augere non verò affectio, quam habet emptor, ut illius necessitas aut indigentia major; alias pauper carius vendi posset famelico aut paupere, quam aliis. 4. minuit ultroque obligatio obtrusio mercis, quæ emitur in gratiam venditoris; non tamen si venditor tantum ob necessitatem vel utilitatem privatam roget emptorem, ut emat, vel si in taberna offerat venales. 5. labor & pericula, quæ subire, expensæ, quas facere debent venditores in colligendis, alporandis, conservandis mercibus, augent pretium: ut 6. periculum & timor damni vel non obtinendæ solutionis. 7. & damnum emergens, vel lucrum cessans, ratione venditionis; modo de damno emergente vel lucro cessante moneatur emptor. Sed de his titulis plura ad tit. de Usuris in lib. V. ubi etiam examinabitur, utrum plus pretii exigi valeat ob dilatatam solutionem, & minus dari ob anticipatam solutionem.

Dico 13. Qui scit, pretium mercis breviter minuendum, v. g. propter copiam frumenti aliunde advehendi, licet adhuc vendit res suæ pretio currente, nec monito emptore. Communis cum S. Th. contra Conrad. Roth. Portel. & alios apud Covarruv. qui ultimum cum Rebello putat, contra charitatem precari à tali venditore, licet non contra iustitiam Ratio; quia talis venditor vendit tanti, quæ-

emere pro tunc æstimatur & valet: ergo vendit pretio iusto. Neque vendentis scientia, & ementis ignorantia, quidquam facit ad imputandum pretium, communi usu, et si erroneo, taxatum. Confirm. 1. qui scit, frumenti pretium brevi auctum iri, non potest suum pro tunc vendere carius: ergo nec vicissim tenetur vendere vilius, qui scit, pretium brevi minutum iri. Confirm. 2. qui scit, valorem pretii, videlicet monetæ, brevi minuendum, emere & expendere monetam potest juxta præsentem valorem: saltem si talis non sit Princeps ipse, qui imminuet, vel Consiliarius Principis, de quibus graves DD. aliter pronuntiant; quamvis alii cum Turriano & Lug. de his quoque admittant datam doctrinam; modo non de indultia differant legis promulgationem de minuendo pretio, ut interim suas pecunias majori valore distrahant, quod juxta omnes iniquum foret teste P. Friderich c. 2. a. n. 288. de Empt. Vendit. Ergo etiam, qui scit valorem & pretium mercis brevi minuendum, potest juxta præsentem pretium eam vendere. Idem tenet, quod abundantiis virtutis & charitatis præmonere emptorem, ut loquitur S. Th. 2. 2. q. 77. a. 3. ad 4.

Oppones 1. Pretium iustum non fundatur in errore: sed usus & æstimatio communis populari tali casu fundatur in errore, utpote mercem æstimantis ultra suum pretium: ergo tali casu communis sensus populi non constituit pretium iustum. 2. Emptor decipitur, qui per errorem ignorare permittitur imminutionem pretii paulo post futuram, quam si sciret, nullatenus emeret currente pretio: ergo fit ipsi injuria, vel saltem læditur charitas proximi. 3. Vitium rei, quæ venditur, aperiendum est emptori; quia alias non emeret tanti: ergo etiam valor rei brevi minuendus, tanquam vitium extrinsecum rei, aperiendus est; quia alias emptor non emeret tanti. 4. Ex hoc sequeretur, etiam domum, quam quis privatim scit ab hostibus cras diruendam vel comburendam, licet vendi currente pretio. & imprimis retorquendo omnia in emptore, qui emit rem currente pretio, quod scit augendum, & in eo, qui emit & expendit monetam currente valore, quem scit minuendum. In specie ad 1. Pretium iustum fundatur in communi iudicio populi, licet per accidens sit forte erroneum; nam error communis circa eventum futurum nihil immutat de præsentis valoris iustitia. Ad 2. Error & deceptio illa, ut supponitur, non est circa substantiam rei, adeoque non tollit consensum simpliciter, licet faciat involuntarium secundum quid. Nec læditur charitas ab eo, qui utitur jure suo; alias sine læsione charitatis non posset aliquem inducere precibus, ut te potius heredem scribat, quam alium, quem tamen jam scripserat. Aliud foret, si per fraudem induceres alterum ad emendum currente pretio, mendaciter persuadendo, nihil timendum de pretio mercium minuendo: tunc enim peccares contra iustitiam. Idem probabilis est, si ab emptore interrogatus, an non sit minuendum pretium

mercis, responderes, te nescire; non verò, si taceres; quamvis enim non tenearis manifestare imminutionem pretii futuram, teneris tamen alterum non positivè inducere in errorem. Ad 3. Dist. Ant. aperiendum est vitium rei præsens. C. Ant. futurum. N. Ant. & Conf. Ad 4. C. sequelam; quia domus, quam privatim tantum notitia scis cras evertendam, planè in communi æstimatione hodie tanti æstimatur.

§. III.

De Obligationibus Venditoris & Emptoris. Ubi etiam de Evictione rei venditæ, ac de Periculo & Commodo emptæ.

Sciendum 1. Obligationem Venditoris consistere 1. in manifestatione vitii, siquo laboret res, quam quis intendit vendere. 2. in traditione rei venditæ cum fructibus, accessionibus, & appertinentiis. 3. in præstatione doli, culpæ latæ, & levis. 4. in assecuratione emptoris pro casu, quo rem alienam vendidisset, & dominus in iudicio illam evinceret ab emptore, ac vindicaret tanquam suam; siquidem Evictio nihil est aliud, quam rei emptæ, aliòve iusto titulo acceptæ, per iudicis decretum ablatio; seu rei suæ, quam alius legitimo jure acquisierat, recuperatio per iudicem; nam evincere, entwehren / est rem auferre per vindicationis iudicium. Unde præstatio evictionis, Gewehr / Wehrschafft / Schadloshaltung / est rescarsio damni, quod emptor sustinuit ob rem ex suis bonis evictam, seu avocata.

Sc. 2. Obligationem Emptoris consistere 1. 3. 6 in solutione pretii, & si moram in solvendo commisit post rem sibi traditam, etiam usurarum. 2. in manifestatione vitii, quod habet pretium, & bonitatis mercis, quam ignorat venditor. 3. in compensatione expensarum, quas in rem jam venditam fieri oportuit a venditore. 4. in præstatione doli, culpæ latæ, & levis.

Sc. 3. Cum res vendita non semper statim tradatur, & facillè contingat, ut interea deterioretur, vel pereat, subinde autem, antequam tradatur, ferat fructus & emolumenta, vel incrementa capiat, quæstionem moveri, penes quem sit periculum & commodum rei venditæ necdum traditæ, an penes venditorem vel emptorem.

Dico 1. Venditor tenetur emptori aperire, 3. 8 occultum vitium rei, si versetur circa substantiam, regulariter tamen non tenetur, si vitium seu defectus versetur circa quantitatem vel qualitatem rei, licet teneatur tantum demere de pretio, quantum minus valet res ratione vitii, ac rescarsire damna inde illata. S. Thomas 2. 2. q. 77. a. 2. 3. & alii passim apud & cum P. Friderich a. n. 225. Sumitur ex l. 1. seqq. l. 10. 33. 49. 56. Sc. ff. de Edil. Edict. l. 13. pr. ff. de act. empt. Ratio autem petitur ex æquitate naturali, & præsumpta contrahentium voluntate; nam si vitium seu defectus foret circa substantiam rei, deesset omnino consensus emptoris, nempe si una substantia daretur pro alia, v.g. si vitrum daretur pro gemma, aurichalcum

pro auro, mulsum pro vino: & tunc non illicitus tan-um, sed & invalidus foret contractus, nisi substantia, quæ datur, physice quidem diversa esset, non tamen moraliter, eò quod æquè serviret ad finem emptoris, ut si unum medicamentum æquè salubre ac utile daretur pro alio. Econtra si vitium versetur circa quantitatem, seu mensuram & pondus, ut si triticum aliis seminibus mixtum, vel vinum aqua dilutum tradas, quia revera minus tradis, quam deberes; aut circa qualitatem accidentalem, ut si vendas equum ignavum pro generoso, vinum Franconicum pro Rhenano &c. censetur emptor consentire, & velle, ut potius aliquid subtrahatur de pretio, & alia damna compensentur, quam ut aperiatur vitium, & contractus non procedat. Dixi autem 1. *vitium occultum*; si enim manifestè pateat omnibus, vel facile adverti possit à quolibet non omnino negligente, nec subdole occultetur, nec illud aperire, nec monere emptorem necesse est. *l. 1. cit. §. 6.* sibi enim imputet improvidus emptor, quod rem non diligentius inspexerit, & cautius mercatus sit. Excipe pro foro interno, nisi venditor ex circumstantiis probè advertat, emptorem tam rudem ac ineptum esse, ut vitium per se patens non agnoscat; tunc enim debet monere. *Molin. d. 353. n. 17. Laym. &c. regulariter non tenetur* &c. nam etiam vitium, quod versatur circa accidens, manifestare debet 1. si emptor expressè de illo interroget. 2. si ex vitio imminet emptori periculum gravis damni, ut si equus sit ferox, ovis morbida & scabiosa, quæ possit inficere gregem &c. 3. quando res vitiosa parum vel omnino non est utilis ad finem emptoris, ut si vendas pannum adustum pro firmo, pharmacum evanidum pro recente &c. 4. si emptor expressè alliget suum consensum certæ qualitati aut conditioni: item vi consuetudinis vel tacitæ conventionis in venditione eorum aliqua vitia, *die 4. Haupt-Waengl.* sunt aperienda, alia non. Ratio horum omnium est, quia in his casibus error tolleretur consensum emptoris, essentialiter requisitum in omni contractu. Dixi 3. *refarcire damna inde illata emptori*; quod intellige de venditore, qui scivit vitium rei, non verò de illo, qui ipse ignoravit; iste enim non ad damna, sed solum in conscientia ad restituendum de pretio tantum, quantum minoris rem emisset emptor, si vitium scivisset, tenetur. *l. 13. cit. §. d. l. 1. §. 2.*

39 Oppones. Emptor ordinariè est ita constitutus, ut non emeret rem, si sciret eam laborare vitio, licet istud versetur tantum circa accidentalem qualitatem: ergo ordinariè & regulariter vitium accidentale est aperiendum à venditore. *2. N. Ant. vel Dist.* est ita constitutus habitualiter, *transfert*, actualiter, per expressam vel tacitam alligationem consensu ad talem qualitatem. *N. Ant. & Conf.* si habitualis illa constitutio sufficeret ad invalidandum contractum, plurima Matrimonia, Professiones Religiosæ, Electiones, Testamenta &c. quæ communiter indubitatè habentur pro validis, invalida forent, Ordinariè ita

comparatus est emptor, ut absolute vellet melle, sive res habeat vitium accidentale sive non, modò, si habeat, remittatur de pretio. Leges Civiles, quæ videntur ob stare nolite asserzioni, loquuntur vel de vitiis substantiæ concernentibus, vel rem noxiam aut prope inutilem efficientibus.

Dico 2. Venditor tenetur rem venditam præcisè tradere emptori, & quidem vacuum, & cum fructibus tam pendentibus, quam perceptis post contractum, omnibusque accessionibus, ac pertinentiis. Communis est probatur per explicationem; nam dixi 1. *de donat. l. penult. ff. de contrab. empt. 2. præ h. e. non satisfacit præstando interesse*, hoc quantum interest emptoris, rem sibi traditam non fuisse, sed obligatur ipsam rem exhibere. *§. 1. Inst. h. t. ibi: Et pretium persolatur, si res tradatur. item l. 11. §. 2. ff. de act. empt. rem præstare venditorem oportet.* Est quidem contra Fachin. Mynd. & alios plures, nolite tamen sententia fundatur in majori Auctoritate DD. in cit. Juribus, & hac ratione; quia rem ipsam tradere non velle est quasi potestere, & contractum nolle ad effectum perducere: sed pœnitere in hoc contractu non licet altera parte invita. *l. 10. C. eod. Confirmatur: si liberum esset venditori vel rem tradere, vel solvere id, quod interest emptoris, posset licitè ac validè eandem rem duobus vendere; quia posset utrique satisfacere, ut tradendo rem, alteri solvendo interesse, vel utrique interesse præstando: quod nec avertariis placebit. 3. Et quidem vacuum, scilicet ab alterius possessione. *l. 23. ff. eod. §. arg. l. 25. §. 1. ff. de contrab. empt. Item liberam i servitutibus, pensionibus extraordinariis, oneribus inconsumetis, si de his non edocuit emptorem. l. 1. §. 1. l. 13. pr. l. 21. §. 1. ff. de act. empt. cum fructibus &c. l. 13. §. penult. C. eod. §. 2. Inst. h. t. quia accessoria sequuntur suum principalem, ac pertinentiis, nisi nimirum aliter sit conventum positivè. per l. 11. cit. §. 17. Pertinentiarum autem nomine venit, quod ad rei venditæ usum perpetuò destinatum est, vel quod habetur pro parte, vel quod terræ vel corpori vendito infixum est, ut *was Erd: Nadel und Nagel: fest ist. l. 13. §. fin. l. 14. l. 17. pr. ff. eod.* sic inter adpertinentias ædium habentur puteus, canales, seræ, claves, tabulæ &c. vineæ, pali, lupuli &c. atque castrorum, opidorum, feudorum, territorium, hortus, contigous, servitutes, jurisdictio, & alia iura venandi, piscandi &c. illis coherencia, ut tradit Gail. 2. obs. 62. Stryck. ad tit. de act. empt. §. 10. Ratio, quia sine suis accessoris non censetur res esse integra.**

Notandum insuper venit 1. quamvis actualis traditio rei venditæ non sit de essentia emptionis-venditionis, intentionem tamen tradendi, seu consensum in traditionem esse de essentia illius. 2. emptionem-venditionem mediante traditione esse translativam domini, illud habuit vendens, vel saltem translativam possessionis in alterum. 3. dominium rei venditæ

ditæ non transferri per actualem traditionem absolute, sed sub conditione, si emptor actualiter solverit pretium, vel de eo satisfecerit cavendo, aut venditor fidem habuerit emptori. l. 19. ff. de contr. empt. l. 11. §. 2. cit. §. 41. Inst. de R. D. adeoque venditor censetur sibi reservare dominium, quamdiu pretium, vel cautionem de eo non receperit, vel fidem de illo non habuerit: quæ conditio quamdiu non evenit, dominium manet penes venditorem.

42. Oppones 1. In l. 1. ff. de act. empt. dicitur: si res vendita non tradatur, in id, quod interest, agitur: h. 2. quod rem habere interest emptoris. Similia habentur in l. 4. §. 11. C. eod. 2. In l. 12. ff. eod. si factum retis emero, & piscator, quod extraxit piscium, reddere mihi nolit, id estimari debet, quod extraxit: ergo satisfacit venditor solvendo estimationem, & interesse, nec est necesse, ut rem ipsam tradat. 3. In l. 22. ff. de reb. cred. estimatio est soluta pro vino mutuo dato: ergo etiam in emptione venditione sufficit prestatio estimationis & interesse. 4. qui vendidit, necesse non habet fundum emptoris facere, ut cogitur, qui fundum stipulantis sponsonat, ait l. 25. ff. de contr. empt. ergo non est necesse tradere rem, & tradendo transferre dominium. 5. In obligationibus faciendi, seu facti, sufficit prestare, quod interest. l. 72. §. 81. ff. de V. O. Sed venditor habet obligationem facti, cum traditio sit facti, nec ad jus, sed ad factum pertineat, per l. 28. §. l. 75. §. 7. ff. eod. ergo, 6. imprimis generaliter, & adverte, ferè omnibus his Legibus satisfieri, si dicatur, eas exaudiendas esse de casu, quo res vendita tradi non amplius potest, puta quia perit, vel evicta est &c. ne contradicant claris textibus aliarum Legum, quas pro nostra Assertionem allegavimus. Sic respondendum in specie est ad 1. & ad 2. quia pisces ob moram vel perierunt vel deteriorati sunt. Ad 3. pariter: ideo enim estimatio pro vino soluta est, quia vinum ejusdem bonitatis, qualis erat vinum mutuo datum, non amplius reperiebatur. Ad 4. Ibi est sermo de fundo alieno vendito, quem antequam per traditionem, ad quam quidem tenebatur venditor, non poterat facere emptoris, nec tenebatur emere fundum prius à domino, ut transferret simul dominium, licet fuerit obligatus de evictione. Ad 5. Dist. Ma. in obligationibus facti nudi & simplicis, uti est v. g. ire Romam, pingere tabulam &c. sufficit prestare interesse: trans. Ma. quia probabile est, non satisfacere prestando interesse, qui obligatur ad factum: & de jure Canonico plerique putant, non satisfacere. per c. 1. de Pact. in obligationibus facti non nudi, sed, ut dicitur, pregnantis & habentis causam, seu quando per factum tenditur ad transferendam possessionem, vel etiam dominium, quale factum est traditio rei venditæ, ad quam obligatur venditor. N. Ma. Fundamentum sic distinguendi sumitur ex l. 52. ff. de V. O. ibi: si quis vacuum possessionem promiserit, non nudum factum sed stipulatio continebit, sed causam bonorum: at qui venditor promisit vacuum possessionem tradere, uti docuimus, & nemo negat.

Dico 3. Venditor tenetur ad damna, quæ dolò, culpà latà, aut levi, occasione rei venditæ intulit emptori, rescindenda. arg. l. 5. §. 2. ff. Commod. quia emptio-venditio est contractus, utriusque contrahentis utilitatem ex æquo respiciens. In specie

Dico 4. Venditor tenetur emptori de evictione, si res vendita vel tota vel ex parte à domino iustè evincatur in iudicio absque culpa emptoris, modò emptor ignoraverit, rem à se emptam esse alienam, & modò debet prius laudaverit venditorem. Communis & certa ex variis Legibus, quas adducemus in explicanda & probanda Assertionem. Itaque dixi 1. tenetur, etsi specialiter de hoc non sit conventum à contrahentibus. l. 1. ff. l. 6. C. de evict. 2. de evictione, h. e. emptor habet regressum per actionem ex empto adversus venditorem, ut loco rei à domino vindicatæ & sibi ereptæ recipiat pretium, & ipsi totum interesse præstetur à venditore, h. e. damnum emergens, & lucrum cessans, item expensæ, quas facere debuit in rem emptam, & in litem. l. 60. 70. ff. eod. l. 43. ff. de act. empt. Si tamen damnum emergens & lucrum cessans excederet duplum pretium, non teneretur venditor, seculsa speciali conventionem, emptori rescindere illum excessum, qui est supra duplum pretium. l. 43. cit. §. seq. l. un. C. de sentent. que pro eo, quod interest, sed satisfaceret dando duplum, cui simplicem, seu pretium inest, seu reddendo pretium, & insuper interesse tale, quod adæquat pretium, prestando. v. g. emisti equum à Titio 100. florenis, quem modò, dum evincitur, posses vendere 300. sufficit, si tibi venditor Titius solvat 200. pro pretio & interesse: quod intellige de venditore bonæ fidei, qui ignoranter rem alienam vendidit; si enim scienter alienum vendidisset, ad omne prorsus damnum emergens & lucrum cessans teneretur. l. 13. ff. de act. empt. dolus enim (& lata culpa) non debet relevare venditorem. 3. vel tota, vel ex parte: si tantum ex parte evincatur, non potest emptor adversus venditorem agere, ut rescindatur contractus, nec ut restituatur totum pretium, sed tantum ut pars pretii proportionata refundatur & interesse solvatur. l. 1. cit. §. l. 13. 72. ff. eod. nisi pars emptori relicta esset eidem inutilis, vel inseparabilis à reliquis, vel nisi emptor partem tantum non fuisset empturus. 4. iustè: nam si injustè, fortè per imprudentiam vel errorem iudicis, evincatur, emptori res eripi nequit, nec venditor ad evictionem tenetur, si eriperetur. l. 51. ff. de evict. 5. evincatur, h. e. à domino vindicetur, & recuperetur tanquam sua, vel tanquam obligata alteri auferatur emptori. 6. in iudicio, seu autoritate iudicis. per l. 11. 15. 24. ff. l. 17. C. eod. 7. absque culpa emptoris; si enim emptor vel exceptiones sibi competentes non opposuit, vel constituit imperitum procuratorem &c. & sic rem amittit, evictione non gaudet. per l. 56. §. 3. ff. §. l. 19. C. eod. cum sibi imputare debeat. 8. modò emptor ignoraverit; si enim scienter emit rem alienam, & de evictione specialiter sibi non cavit,

ad eam non tenetur venditor. l. 27. C. eod. Denique 9. modo debite prius laudaverit venditor. h. e. modo post motam sibi litem in tempore, nempe ante conclusionem in causa saltem, monuerit venditorem de lite sibi mota, eumque requisiverit, ut liti assistat, ac rem suam defendat; nisi malit sine expensis cedere. l. 29. §. 2. ff. l. 8. §. 9. C. eod. Si hanc denuntiationem & requisitionem omiserit emptor, licet motam litem sciverit venditor, iste ad evictionem non obligatur. per c. f. h. t. §. cit. Jura. Neque procedit hic regula 31. in 6. eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet; quia denuntiatio & certioratio hæc non tam ad scientiam litis, quam ad assensum & defensionem faciendam necessaria est. Rath de Evict. c. 1. assert. 35. Post factam verò laudationem, seu denuntiationem & requisitionem, venditor obligatur ad rem defendendam. l. 74. §. 2. ff. de Evict. nisi sciens rem alienam vendidisset; tunc enim utique malam causam defendere non posset, sed teneretur permittere rem evinci à domino, ipse verò pretium & interesse emptori præstare.

45 Ex quibus infertur, ad evictionem non teneri venditorem 1. propter culpam emptoris: puta, si non laudavit venditorem: si sciens emit rem alienam, nec expressè sibi cavit de evictione præstanda: si contumaciter non comparuit in iudicio, & propterea condemnatus ad rem auctori reddendam: si condemnatus non appellavit, vel appellationem deseruit: si neglexit usufructu, cum potuisset &c. 2. propter culpam iudicis, iniuste condemnantis ad rem reddendam auctori. 3. propter defectum iudicis: ut si emptor rem domino sponte reddidit: vel cum eo transegit: vel illam amisit per laudum arbitri, in quem compromisit: vel vi aut casu, etiam si ipse dominus vi rapuerit, juxta illud Germanicum: für Gewalt ist man zu gewehren mit schuldig. 4. propter pactum venditoris, ignoranter rem alienam vel alteri obligatam vendentis, & contra evictionem protestantis. 5. si res fuit evicta ex privilegio, v. g. restitutionis in integrum, vel retractus, si nempe scivit emptor, vel scire debuit, jus retractus aliquibus competere, uti scire debet, quando retractus est gentilicis, legalis, consuetudinarius: aliud foret, si alicui competeret jus retractus ex speciali conventionione: quo casu posteriori culpa esset penes venditorem, quod non monuerit emptorem; in priori est penes emptorem. Stryck. ff. ad tit. de Evict. §. 39. 40. Licet autem casu retractus, vel restitutionis in integrum &c. non competat emptori actio ad evictionem, h. e. ad duplum, seu ad pretium & interesse simul, tamen venditor obligari videtur ad refundendum pretium, nisi etiam de hoc, ne restitueretur, expressè fuisset conventum. per l. 11. §. fin. de act. empt. quia proprium evictionis est id tantum, quod interest. Si verò venditor scienter rem alienam vendidisset, per nullum pactum se liberaret à refusione pretii, & præstatione ejus, quod interest, si contingeret rem evinci. d. l. §. 15. §. fin. cit. Porro licet de Jure Communi res & jura immobilia non amittantur nisi

10. annis inter præsentem, & 20. inter absentes, de Jure Bav. tamen tit. 9. a. 1. hoc tempus est dimidiatum in evictione, ita ut huic præstatur 5. annis inter præsentem, 10. inter absentes: quibus elapsis dominium rei emptæ acquiritur, vel jus pignoris in ea, si mobilis sit, extinguitur; cum tamen de Jure Communi jus pignoris etiam in re mobili constitutum extinguatur primum tempore longo.

Dico 5. Emptor obligatur venditori dato pretium iustum, saltem infimum juxta conventionem, & quidem intra tempus conventum, vel statim post mercem acceptam, si exigit venditor. Communis. Ita enim exigit naturam hujus contractus, & Leges. Unde obligatur 1. venditori manifestare bonitatem mercis, si plus valeat, quam putet venditor, porrigens gemmam pro vitro, vel rem meliorem pro vi- liore, 2. aperire vitium pretii, si nimirum moneta sit adulterina, & appareret tantum legitime si minus valeat, quam existimet venditor. Sed ista procedunt, si emptor sciat bonitatem mercis, & vitium pretii, non verò venditor: si autem uterque ignoret, neuter obligatur ad quicquam compensandum, si postea error relictus, modo æquale fuerit utrinque periculum, ne plus pretii solvatur, vel plus mercis tradatur, quia censetur rem sorti commississe. 3. si non aperuit bonitatem mercis, vel vitium pretii, eò usque augere pretium, ut evadat iustum. Non tamen tenetur emptor agri vel fundi, in quo scit latere thesaurum, vel mineras, monere venditorem, vel augere pretium propterea; quia regula iusti pretii est communis æstimatio, non privata notitia. 4. compensare expensas in rem jam venditam necessario, vel utiliter ita factas à venditore, ut verosimiliter easdem facturum fuisset etiam emptor. l. 13. §. 22. ff. de act. empt. 5. si post acceptam mercem in mora solvendi sit ex culpa, etiam levi tantum, solvere usuras pretii. l. cit. §. 20. intellige compensatorias vel moratorias. Quare

Dico 6. Emptor obligatur non tantum ex dolo, & culpa lata, sed etiam ex culpa levis, refarcienda damna venditori illata propter non solutum pretium in debita quantitate. hoc, vel tempore. Sumitur ex l. 3. §. 11. ff. de peric. §. commod. rei vend. arg. l. 5. §. 2. ff. Commod. quia iste contractus cedit in utilitatem utriusque, tam ementis quam vendentis. Obligatio autem solvendi, si nullum certum tempus sit conventum, urget statim, quando venditor tradidit mercem, & solutionem petiit. §. 2. Inst. §. l. 41. ff. de V. O. Si verò venditor concedat dilationem solutionis, & expressè non paciscatur de usuris, seu de pensione pro more regionis ultra sortem singulis annis solvenda, usque dum pretium detur, emptor ad illas non tenetur, quæ alias deberentur venditori propter fructus rei traditæ ab emptore perceptos.

Dico 7. Periculum rei in specie, perfectæ & absolute venditæ, regulariter est penes emptorem, licet res necdum sit tradita, vel tradita quidem, sed cum reservatione domini usque ad solutionem pretii. Communis

contra Grogium, Vulteiū, Cuiaciū, ex
apertis textibus §. 3. *Inst. h. t. l. 7. §. 16. ff. l. 1. §. 1. de peric. & comm.* Item
periculum est penes emptorem, ita ut ipse jactu-
ram & damnum ferre debeat, si res pereat,
vel deterioretur ante traditionem. 2. rei in spe-
cie, sed in individuo, ac determinatæ; si enim
non res in specie, v. g. hic equus, hæc domus,
hoc vini doliū fuisset emptum, sed res inde-
terminata, v. g. aliquis equus in genere, vel
sub disjunctione equus A, vel equus B. aut 20.
mensuræ vini ex certo doliū, non perit em-
ptori, nisi tota collectio omnium equorum
venditoris, vel uterque equus A & B aut om-
ne vinum in doliū hoc pereat; quia tali casu
emptor in nullam rem certam & in individuo,
sed tantum ad omnes in genere acquisivit jus:
quandio igitur aliquid ex tali determinata
collectione vel genere remanet, illud tradi-
tione emptori; si autem tota collectio perierit,
nondum perit emptori, quod emit; cum
tunc amplius non possit. Molin. d. 366. n. 10.
In si emptor rem indeterminatam emisit,
non determinando certam collectionem, v. g.
gregem doliū & c. certum, tunc, si omnes oves
gregis omnes mensuræ vini doliū perierit, debet
venditor aliunde comparare ovem & c. &
tradere emptori; quia genus nunquam perit, ut a-
post. Juristæ. 3. perfecte vendita; si enim venditio
necum est substantialiter perfecta, periculum
manet penes venditorem. v. g. si res fungibilis
constans in numero, pondere, vel mensura,
vendatur ad mensuram vel ad corpus quidem seu
per reservationem, ubi hanc / v. g. totus grex
ovium totum vini doliū, sed pretio certo in
singulas oves, vel vini mensuras constituto,
venditio non est perfecta, antequam res nu-
meretur, ponderetur, vel mensuretur, con-
sequenter periculum remanet penes vendi-
torem. l. 2. C. eod. Aliud esset, si talis res
fungibilis tota, vel tota rerum collectio per
reservationem venderetur pro uno pretio, tunc
cum statim esset perfecta venditio per con-
sentium. l. 35. §. 5. ff. de contrah. empt. pro-
inde periculum foret penes emptorem. 4.
dilatata; si enim res venderetur sub condi-
tione. v. g. si vinum prius detur ad gustandum,
equus ad probandum, si instrumentum scri-
ptum prius erigatur & c. & ante purificationem
conditionem res periret ex toto, periret ven-
ditio; si tantum deterioretur, & postmodum
conditio impleteretur, id contingeret damno
emptoris. per l. 8. cit. §. l. 5. C. eod. 5. regu-
lariter; siam periculum est penes venditorem
si ita expressè fuerit conventum. 2. si res per-
eat vel deterioretur dolo, culpa latâ, vel levi
venditoris. 3. si venditor in tradendo commisit
moram culpabilem, & Interea res apud ipsum
periret casu etiam fortuito, nisi, ut ex l. 47. §.
6. ff. de Legat. 1. limitant plurimi cum Molina
trem: in dubio, an æquè perisset, præsumitur
contra venditorem. 4. si res ante traditionem
adificatur Filco propter bonum publicum;
tunc enim venditor tenetur pretium refun-
dere emptori. l. 33 ff. Locati; ipsi verò satis-

facit Fiscus. 5. si res pereat ex vitio quodam
precedenti. l. ult. C. de peric. & comm. Item
si venditor affirmavit, rem esse bonam, & ta-
lem diutius permanuram, illa tamen mutetur
ante traditionem. l. 15. ff. eod. Item 6. si res vel
ante vel post traditionem evincatur. l. 1. C. eod.
Dixi 6. licet res necdum tradita sit: si enim jam
esset tradita, fuisset translaturum dominium, &
sic per se clarum foret, periculum esse penes
emptorem. 7. vel tradita cum reservatione domini,
nimirum usque dum solvatur pretium, quæ
reservatio cum sit per se imbibita in hoc con-
tractu. §. 41. *Inst. de R. D.* cum non facit con-
ditionalem, et si expressè addatur à contrahen-
tibus. l. 99. ff. de condit. & demonstr. consequen-
ter relinquit periculum penes emptorem.

Oppones 1. Res perit domino suo, ut habet 49
receptum axioma ex l. 9. C. de pignorat. act. sed
venditor ante traditionem est dominus rei
venditæ, non emptor. §. 3. *Inst. h. t. §. 41. cit.*
2. Pecunia, antequam solvatur pro re vendita,
perit emptori: ergo etiam res vendita, ante-
quam tradatur, perit venditori. R. ad l. 1. *Dif.*
Ma. res perit domino suo, nisi Leges aliter
disponant, vel nisi dominus sit obligatus do-
minium suum transferre in alterum ad hujus
arbitrium. C. M. si Leges aliter disponant, vel
dominium ad nutum alterius debeat transferri
in alterum. N. M. In contractu emptionis-
venditionis aliud disposuerunt Leges, imò em-
ptorem, antequam res tradatur, fingunt esse
dominum quoad periculum rei venditæ. De-
inde venditor rei in specie est debitor certæ
speciei: sed debitor certæ speciei liberatur ex
natura rei à tradenda & præstanda tali re, si
pereat. per l. 5. ff. de reb. cred. l. 37. ff. de V. O.
Ad 2. N. Conf. & parit. quia emptor, obligatus
ad pretium pecuniarium solvendum, per se
non est debitor certæ speciei, sed generis: ge-
nus autem non perit. per l. 11. C. si certum petat.
Dixi, per se: nam per accidens, si certa & de-
terminata pecunia in specie, v. g. aurei, in hac
cista conclusi, essent conventi pro solutionis
pretio, iis pereuntibus sine culpa emptoris et-
iam liberaretur emptor à solvendo pretio. l.
37. cit. cum esset debitor certæ speciei. Leges,
quæ insinuant videntur, periculum esse penes
venditorem, intelligendæ sunt de casu, quo
venditor non est debitor certæ speciei, sed ge-
neris, vel de emptione - venditione non sub-
stantialiter perfecta, aut de conditionata.

Dico 8. Vicissim commodum rei perfecte & ja
absolutè venditæ, & nondum traditæ, pariter
pertinet regulariter ad emptorem, scilicet fru-
ctus tam pendentes tempore contractus, quam
postea nati, tam civiles quam naturales, uti
& accessiones aliæ, etiam si emptor necdum
solverit pretium. Quoad fructus primum post
perfectam venditionem natos dissentiant Co-
var. Molin. Card. de Lugo & passim Legistæ;
quoad reliqua est communis DD. sed quia Le-
ges non distinguunt inter istos fructus, & ratio
asserenda etiam de his procedit, melius indi-
scriminatim fructus omnes tribuntur emptori.
Prob. 1. ex §. 2. *Inst. h. t. l. 7. ff. de peric. & com.*
l. 12. §. 10. §. 18. ff. l. 13. §. 16. C. de ad. empt. Prob. 2.

ex hac efficaci ratione: æquitas naturalis dicitur, ad eum pertinere fructus, accessiones, & commoda rei, ad quem pertinet periculum, damnum, & incommoda rei. §. 3. *§. l. 7. cit.* sed omne periculum, damnum, & incommoda rei venditæ, licet pretio necdum soluto, spectat ad emptorem regulariter, uti vidimus: ergo. Dixi autem 1. *nondum tradita*; si enim res jam esset tradita, & sic ejus dominium in emptorem translatum, per se clarum foret, rem ipsi fructificare. Deinde licet venditor possit tradere rem reservatam sibi adhuc dominio usque ad solutionem pretii, reservare tamen sibi non posse videtur fructus rei, nisi ei ex dilata solutione damnum emergat vel lucrum cesset, vel nisi ipse velit periculum quoque rei in se suscipere. P. Friderich n. 760. quia sine ullo titulo justo illos sibi reservaret. 2. *etiamsi emptor nondum solverit pretium*, vel de eo caveat, vel fidem emptoris secutus sit venditor, seu *credito* vendiderit, uti loquuntur Jura; quia leges absolute & sine exceptione, an pretium sit solutum, nec ne, fructus & commoda tribuunt emptori. 3. *regulariter*; nisi nempe aliter conventum sit inter contrahentes, vel nisi quis emerit rem alteri locatam, quo casu pensio dividi deberet pro rata temporis, & pro tempore venditionem antegresso relinquenda foret venditori, nisi Emptor esset Fiscus. *l. fin. ff. de Jure Fisci.*

§ 1. Oppones 1. Quælibet res fructificat domino suo: sed res vendita, antequam tradatur, & solvatur pretium, vel de eo caveatur, aut fides habeatur, manet in dominio venditoris. §. 41. ff. de R. D. ergo. 2. æquitas postulat, ne emptor simul fruatur fructibus rei, ac simul teneat pretium, ejusque fructus percipiat: ergo fructus rei venditæ, antequam solvatur pretium, non emptoris, sed venditoris erunt. 3. contractus emptionis-venditionis est mutuus: ergo, si emptor eum non impleat solvendo pretium, ejusque fructus permittendo venditori, nec iste tenebitur eum implere tradendo mercem, vel fructus illius relinquere emptori. 4. æquissimum est, ut emptor, qui fruitur re, solvat usuras pretii. *l. 12. §. 20. ff. de act. empt.* ergo, si velit commoda pretii retinere, non potest fructus rei percipere. Et §. 8. *præced.* dicitur, quod venditor, pretio, vel ex toto vel ex parte, nondum soluto ipsam rem retinere possit: ergo à fortiori fructus. Similia habentur in *l. 5. C. eod. §. l. 25. ff. eod.* ergo, si emptor necdum solvit pretium, & ejus commodum adhuc fruitur, non potest simul commodis rei venditæ frui. *§. Ad 1. Retorg. argum.* res etiam perit domino, sicut fructificat domino, & tamen juxta Adversarios ex dispositione Juris penes emptorem est damnum, si res vendita pereat ante traditionem. Illa axiomata non procedunt, ubi dominus rem alteri debet, & obligatus est ad nutum tradere accepto pretio, uti in casu venditionis, in quo emptor post venditionem perfectam fictione Juris jam est dominus quoad pericula & commoda rei venditæ. Ad 2. Si venditor non exigat pretium, uti posset, censetur usuras & com-

moda pretii gratis concedere emptori: stipulatur tali casu & rei & pretii commoda percipiat emptor, per accidens fit & ex concessione ipsius venditoris. Id verum est, quod, si emptor post rem sibi traditam malitiose non solveret pretium & in culpabili mora solvendi existeret, deberet domino compensare damna ex dilatione solutionis illata, & usuras ei genti solvere: fructus tamen ipsius rei propria non essent ipsi adimendi. Ad 3. *Dijf. Cui* non tenetur implere tradendo mercem & fructus, antequam emptor offerat vel solvat pretium. *C. Conf.* postquam illud obtulit, vel solvit. *N. Conf.* usque dum solvat, pignoraliter recte retinet mercem & fructus non tantum sibi debitos, sed restituendos post acceptum pretium. Ad 4. Ex hoc, quod emptor ante solutionem pretii percipiens fructus, teneatur postmodum usuras pretii cum ipso pretio restituere, per quas venditori compensetur lucrum cessans, non sequitur, quod emptor potuerit fructus rei percipere, vel eos tenere restituere. Ex *l. 13. §. 8. §. l. 25. §. l. 25. §. l. 25.* plus non eruitur, quam quod venditor possit retinere sicut rem ipsam, ita & fructus rei, quam pignus pro securitate pretii, eo tempore postea cum usuris accepto restituendi sunt cum re emptori.

§. IV.

De Actionibus ex Empto & Vendito de Resolutione seu Dissolutione Emptionis-Venditionis.

Sciendum 1. Cum ex *præced.* §. constat, varias obligationes, jura, & præstationes tum emptoris tum venditoris erga se mutuo dari, hinc quoque in ordine ad has præstationes dari utrique actiones, & imprimis emptori actionem empti seu ex empto contra venditorem: deinde venditori actionem venditi seu ex vendito adversus emptorem. Utraque est personalis, civilis, rei persecutoria, competens hæreditariis & contra hæredes. Quid autem quælibet potest sequatur, seu ad quid detur &c. explanandum hic est, uti & actiones, quæ competunt emptori adversus venditorem, res vitiosas vendentem, ex *Ædilitio Edicto*, scilicet Redhibitoria, & *Æstimatoria* seu quanto minoris, vel quanti minoris; & quæ competit læsis per emptionem-venditionem ex *l. 2. C. de Rescindenda Venditione.*

Sc. 2. Actionem Redhibitoriam esse actionem ex empto, qua emptor convenit venditorem, qui vendidit rem vitio, morbo, vel alio defectu notabili laborantem, nec tale vitium aperuit, ut rem redhibeat, seu iterum habeat ac recipiat, & rescisso contractu pretium cum usuris, & cuncta alia restituat in integrum, compensando damna & interesse. *l. 21. l. 23. §. 1. §. 7. l. 27. 29. §. 2. l. 58. ff. de Ædilit. Edicto.* Actio autem *Æstimatoria* est, qua emptor convenit venditorem, qui vendidit rem vitio laborantem, idque non aperuit, ut tantum restituat vel remittat de pretio, quanto minoris emisset emptor, si vitium scivisset. *l. 61. ff. eod. l. 1. C. de act. empt.* si vero deinceps venditor vitium, siue non. Differt actio Redhibitoria ab

Estimatoria, quod illa rescindat contractum, & daret de Jure Communi solum per 6. menses, ac detur, quando res omnino non fuisset empta, si vitium fuisset ab emptore cognitum, ista verò non rescindat contractum, sed tantum tendat ad excessum pretii restituendum vel remittendum, daret anno utili integro, ac detur, quando res fuisset nihilominus empta, sed non tanti. l. 19. §. ult. ff. de Edil. Ed. Utraque est personalis, & tam activè quàm passivè transitoria ad hæredes utriusque contrahentis. l. 19. cit. §. 5. Utraque conceditur etiam casu, quo venditor non quidem vendidit rem vitiosam, sed certas qualitates ei adesse asseveravit, quæ tamen non subsunt. v. g. vendidit equum indomitum pro obsequioso, vecturarium, Wagen-Pferd / pro itinerario, Pferd. per l. 18. pr. §. 1. l. 19. §. 1. ff. de Edil. Ed. nisi absque promissione de tali qualitate vel commendationis aut jactationis gratia fecisset, nec propterea emptor ad majus pretium fuisset inductus.

Sc. 3. Actionem specialem prodi in l. 2. C. de rescind. Vend. vi cuius læsi ultra dimidium justipretii agere possunt ad rescissionem contractus, si deinde emptor sit taliter læsus, siue venditor, ultra dimidium justipretii solvens, vel nec dimidium accipiens: siue deinde dolose & ignoranter contigerit tanta læsio. Lex 2. ait loquitur quidem tantum de Venditore ita læso, æquitas tamen & communis DD. extensionem exigit etiam ad emptorem propter mutuum correlationem, quæ datur inter emptorem & venditorem. Si verò læsio contingat solum in dimidio vel infra dimidium justipretii, nulla competit actio ratione læsionis in foro externo, nec de Jure Canonico. per c. 3. §. 6. l. 1. ne scilicet tribunalia obruantur nimis multiplici lite: cum læsio modica sit quotidiana, quamvis de Jure Canonico detur denuntiatio Canonica, ut Judex Ecclesiasticus compellat lædentem ad justum pretium persolvendum, ad quod lædens tenetur sub peccato mortali. arg. c. 3. de Judic. in 6. etiam independenter à iustione Judicis, & licet ex ignorantia læderet. Molin. d. 350. n. 6. cum communi, nitam modica esset læsio, ut nec in foro interno attendatur ex communi persuasione fidelium, vel nisi lædens bona fide jam præscriptisset excessum pretii, vel bona fide consumpsisset, nec inde factus ditior. Tendit hæc actio tamen, ut læsus petere possit vel rescissionem contractus, vel supplementum pretii totius, usquequid sit justum, nempe infimum. l. 2. cit. §. 1. l. 2. ed. c. 3. cit. scilicet disjunctivè tantum. Optio tamen erit penes lædentem, utrum malit rescindere contractum, vel supplere pretium. l. 2. §. 8. item c. 6. cit. arg. c. 70. de R. J. in 6. atque communiter notant DD. Transiit hæc actio empti & venditi ex l. 2. cit. ad hæredes utrinque, tam lædentis quàm læsi. Sed quando consistit esse læsio ultra dimidium justipretii? si contingat lædi venditorem, læsio ultra dimidium justipretii est, si non recipiat mediam partem justipretii infimi, ut si equum, cuius pretium infimum sunt 100. ipse vendat 49. l. 3. R. P. F. Fichler.

Si verò contingat lædi emptorem, discrepant DD. Aliqui cum Fachin. Perez. Zoel. Lauterb. Eckolt, Haun. Wiestner b. n. 62. putant requiri, ut emptor plus duplò solverit quàm valeat res empta. v. g. si pro re, constante 100. florenos, dederit ultra 200. E contra communis Theologorum & Canonistarum cum Molin. Laym. Lessl. P. Friderich p. 6. n. 912. putat sufficere, si ultra dimidium justipretii Summi, comparatione facta non ad ipsam rem, uti volunt priores, sed ad pretium ipsum lædatur, v. g. si pro re constante 100. florenis, dederit ultra 150. adeoque censent, jam dari læsionem ultra dimidium justipretii, si solvit 151. sicut venditor censetur ita læsus, si accepit tantum 49. pro re valente 100. florenos. Utraque sententia est probabilis. Priorem teste Mynscent. 4. observ. 73. observat Camera Imperialis in praxi, & amplectitur Jus Bavaricum tit. 7. a. 20. Quamvis spectato puncto Juris posterior videatur esse probabilior, cum læsio ultra dimidium justipretii non à merce, quam accipit emptor, sed potius à pretio, quod emptor numerat, desumenda sit: & si duplò plus det, quàm valeat res, in toto potius pretio lædatur emptor, quàm ultra dimidium tantum.

Sc. 4. Causas, ex quibus dissolvi potest emptio, venditio, vel esse communes aliis quoque contractibus, uti sunt error, dolus, metus, de quibus suo loco jam egimus, alias autem speciales, uti sunt pacta legis commissoria, additionis in diem, & de retrovendendo, de quibus in §. 1. dictum, item actionem Redhibitoriam, læsionem ultra dimidium, jus retractus, & mutuum consensum, de quibus hoc loco.

Sc. 5. Retractum seu jus Retractus (Græcè: *Protimisis*, Germanicè *Einstand-Recht* / *Vorkauf* / *Abtrieb*) esse jus alicui competens, vi cuius potest rem immobilem alteri venditam ad se retrahere, seu pro se emere, eodem tamen oblato pretio, quod alter emptor dedit, vel promisit, & refusus expensis, quas interea fecit primus emptor. Aliud est *Legale*, quod competit vi Legis, Statuti, vel Consuetudinis: sic dominus directus rem emphyteuticariam, quam vendit colonus: creditor in venditione celebrata sub hasta, & inter creditores plures in eadem venditione is, cui major debetur summa, præfertur aliis emptoribus. l. ult. C. de Jure Emphyt. l. 1. ff. de privil. cred. Sic cohæres, vel alius, qui rem communem cum altero habet, præfertur extraneis emptoribus: uti quandoque cives & incolæ in aliis rebus venalibus. arg. l. 34. §. 2. C. de donat. §. l. un. C. non licere habitator. Aliud est *Conventionale*, quod competit ratione pacti specialis: si reservetur ex pacto in gratiam venditoris, vix differt à pacto retrovenditionis, de quo supra n. 3. 14. Et aliud *Gentilitium*, *Erb-Lösung* / *Erb-Einstand* / quod competit consanguineis ac propinquis alicujus familiæ, præsertim quoad bona avita seu gentilitia, *Stammen-Güter* / sic tamen, ut semper præferatur, qui venditori proximior est sanguine & simul legitimus. Si plures sunt in eodem gradu, omnes simul ad-

Tte

mit-

mittuntur. De Jure Bav. autem praefertur, qui prior retrahit. De quo Jure tit. 10. a. 23. interrogatus & praesens debet quoque categorice se resolvere, an velit retrahere vel non. Alia particularia Juris Bavar. circa Retractum vid. cit. tit. 10. per tot. Iste Retractus fuit quidem abrogatus in l. 14. C. de Contrab. empt. sed ab Imperatore Friderico 5. feud. tit. 13. restauratus, à Jure Canonico c. 8. de in integr. rest. agnitus, & universali totius Germaniae consuetudine confirmatus est teste Gail. 2. observ. 19.

57 Dico 1. Emptor, postquam perfecta est venditio, habet quidem actionem ex empto adversus venditorem statim, in ordine ad ea consequenda, quae ipsi à venditore vi contractus debentur, v. g. ad manifestanda vitia & onera rei, possessionem vacuum rei cum accessionibus & fructibus tradendam, ut caveat de evictione, rem redhibeat, vel excessum pretii restituat, vel contractum rescindat, & damna resarciat, dolò vel culpa lata aut levi illata &c. juxta superius dicta ex §. 1. Inst. h. t. l. 11. ff. de act. empt. Efficaciter tamen seu in effectu hanc actionem deducere in Judicium nequit, nisi solutò prius, vel realiter oblato pretio. l. 13. §. 8. ff. eod. quamdiu enim non solverit, vel obtulerit integrum pretium, vel venditori alio modo satisfecerit, vel venditor fidem de pretio habuerit, iste emptorem semper repellere per exceptionem non soluti pretii potest, & rem venditam interea retinere instar pignoris. l. 13. §. 8. cit. §. 19. ff. de contr. empt.

58 Dico 2. Venditor, postquam perfecta est emptio, habet quidem actionem ex vendito adversus emptorem statim, in ordine ad consequenda ea, quae ipsi debentur ab emptore vi contractus, de Jure vel consuetudine, v. g. ad solvendum pretium, resarciendas expensas necessario factas in re vendita, item ad damna dolò, aut culpa lata vel levi illata sibi ab emptore &c. §. 1. cit. & d. l. 13. §. 9. 19. seq. l. 31. §. 20. ff. de Edil. Ed. Sed efficaciter & in effectu hanc actionem intentare non potest, antequam rem actu tradiderit, vel antequam res habeatur pro tradita, v. g. si post celebratum contractum casu periisset. Quamdiu enim traditio non fuerit facta, emptor venditorem semper repellere potest per exceptionem rei non traditae. l. 25. ff. de act. empt. l. 5. §. 4. ff. de dol. mal. except. l. 5. ff. de Rescind. vend.

59 Dico 3. Emptor laesus per rem vitiosam sibi venditam, cujus vitium venditor scivit & non manifestavit, potest venditorem convenire actione redhibitoria, vel aestimatoria ad restituendum excessum pretii, & ad omnia damna inde secuta, pro libitu, si vitium fuit circa substantiam, vel circa talem qualitatem, ut, si illud scivisset emptor, rem omnino non emisisset, vel non tanti. l. 13. ff. de act. empt. l. 1. 14. 58. ff. de Edil. Ed. l. 15. ff. de contr. empt. Dixi 1. cujus vitium venditor scivit; si enim & ipse ignoravit, non ad damna inde secuta, sed ad solum excessum pretii datur hæc actio. l. 13. cit. in foro autem interno semper manet obligatio ad pretium compensandum. 2. redhibitoria, vel aestimatoria pro libitu. Si autem unam aliquando ele-

gisset, variare amplius nequit. l. 18. p. ff. de Edil. Ed. 3. si vitium fuit circa substantiam &c. si enim solum fuisset circa qualitatem accidentalem, & quidem talem, ut emptor nihilominus scenseretur emisisse, licet non tanti, non competit illi actio redhibitoria, sed tantum aestimatoria seu quantò minoris. Ceterum quamvis hæc duæ actiones sint actiones ex empto, utraque tamen est restricta ad qualitatem sibi proprias, maxime ad tempus 6. mensium, uti redhibitoria, & unius anni utilis, uti aestimatoria, non obstante, quòd alias actio ex empto sit perpetua, seu duret 30. annis.

Dico 4. Casu quo laesi ultra dimidium pretii gaudent actione l. 2 C. de rescind. vend. in ordine ad rescindendum contractum, vel restituendum excessum pretii, & emptor laesus eligit rescissionem contractus, non tenetur unà cum re emptæ fructus interea ex perceptis restituere, sed potest eos in utraque foro retinere, modò bona fide processerit. Molin. d. 349. n. 12. cum Gomez & Covarr. contra Covarr. variat. l. 2. c. 3. n. 9. & alibi allegatos. Colligitur ex c. 11. de reb. alien. & ex hac ratione; quia penes emptorem sicut est periculum, ita debet quoque esse commodum & utilitas rei emptæ, uti ostendimus supra n. 50. Neque emptor bonæ fidei commissi dolum, neque uti supponitur, fuit in mora culpabili, aut lis jam contestata. Opponitur emptio, cui adjectum est pactum legis commissoriae, vel additionis in diem (idem est, si contractus rescindatur de facto per actionem Redhibitoriam) tenetur emptor bonæ fidei restituere rem cum fructibus, si contractum contingat resolvi: ergo etiam si rescindatur per actionem. l. 2. cit. §. 1. N. parit. quia in dictis casibus emptio-venditio ita resolvitur, ut nunquam existitisset, & omnia debent reduci in pristinum statum vel primævum vel intermedium. vid. n. 10. seqq.

Dixi autem, casu quo laesi ultra dimidium gaudent actione l. 2. §. 1. C. Si quidem quandoque gaudent, uti 1. si expresse & specialiter renuntiet laesus huic remedio. per c. 6. de prim. generali autem renuntiatio, qua contrahentes, uti plerumque fit, omnibus Juris remediis contractui obstitentibus, renuntiant, non videtur sufficere, & se extendere ad læsiones tam immodicam, uti est læsio ultra dimidium, siquidem tam specialis læsio specificè indiget expressione. Nec revalidatur talis renuntiatio per adjectum juramentum, quia tanquam accessorium sequitur actum, cui adjectum. Imò nec specialis renuntiatio, juramento firmata, sufficeret, si læsio foret valde enormis & gravissima. Covarruv. Wiestner &c. quia censetur dolò esse obtenta. Ad renuntiationem specialem fortè non malè reduces casum, qui contingit læsio sciente & volente læsio. 2. si re vendita casu fortuito perierit. per l. 12. §. 1. ff. de jur. dot. quia re non amplius existente locum non habet optio vel restituendæ rei rescisso contractu, vel supplendi pretii. 3. si res devenerit ad tertium possessorem bona fide & citius oneroso. Covar. n. 10. 4. si laesus venditor do-